

המוקד לפליטים ולמהגרים ע"ר

כליאת מהגרים ומבקשי מקלט בישראל

דוח מעקב שנתי 2018

מרץ 2019

כליאת מהגרים ומבקשי מקלט בישראל

דוח מעקב שנתי 2018

המוקד לפליטים ולמהגרים ע"ר

כתיבה: ענת גוטמן.

עריכה לשונית: ד"ר איילת עוז, עו"ד טל שטיינר, סיגל רוזן.

מחקר: אמיר שמרלינג, אור קורן, תוויבה מג'דוב, מאיה גולדמן, סתיו ארנון, מאי ג'באלי, דבורה קורזיץ, עו"ד טל שטיינר, עו"ד סתיו פס-חי, עו"ד ענבר בראל, עו"ד עלא ח'אטר, אלכסנדרה רוט, הודא קונדוס, אריאל שנדר, איה דננברג, סיגל רוזן, ענת גוטמן.

תצלום הכריכה: אורן זיו, אקטיבסטילס.

עיצוב גרפי: ענת גוטמן.

על המוקד לפליטים ולמהגרים

המוקד לפליטים ולמהגרים היא עמותה אי-מפלגתית וללא מטרת רווח אשר שמה לה למטרה להגן ולקדם את זכויות האדם של פליטים ומהגרי עבודה ולמנוע סחר בבני אדם בישראל. העמותה פועלת באמצעות מתן מידע, ייעוץ וייצוג משפטי; ביקורים במתקני הכליאה למהגרים; וכן פעילות ויוזמות ציבוריות.

נחלת בנימין 75, תל אביב – יפו 6515417, ישראל

דואר אלקטרוני: info@hotline.org.il

טלפון: 03-5602530

אתר: www.hotline.org.il

תוכן העניינים

1	א. הקדמה
4	ב. רקע
4	זהותם של המוחזקים במתקני הכליאה לחסרי מעמד
6	חקיקה המסדירה מעצר חסרי מעמד
6	מתקני הכליאה לחסרי מעמד
9	ג. נשים וילדים במתקני הכליאה
16	ד. מסורבי כניסה
17	הפגיעה בזכות לייצוג ובחיסיון עו"ד-לקוח
19	מניעת הקשר עם העולם החיצון
20	היעדר ביקורת שיפוטית על כליאת מסורבי כניסה
23	ה. תכנית הגירוש וסגירת מתקן חולות
32	ו. אישורי כניסה למתקן גבעון
34	ז. אלימות מצד פקחי רשות ההגירה
38	ח. סיכום והמלצות

סימני קיצור

בג"ץ – בית המשפט הגבוה לצדק

בית הדין – בית הדין לביקורת משמורת

המוקד – המוקד לפליטים ולמהגרים

נתב"ג – נמל תעופה בן-גוריון

רשות ההגירה / הרשות – רשות האוכלוסין, ההגירה ומעברי הגבול

שב"ס – שירות בתי הסוהר

שמיכות מושלכות לפח לאחר סגירת מתקן חולות, 14 במרץ 2018. צילום: אורן זיו, אקטיביסטילס

א. הקדמה

המוקד לפליטים ולמהגרים מפרסם זו השנה הרביעית דוח מעקב על תנאי הכליאה של חסרי המעמד ומבקשי מקלט המוחזקים במשמורת (מעצר בהליך מנהלי) במתקני כליאה המיועדים לאוכלוסיות אלו. מעצר וכליאה המשיכו להוות גם השנה כלי מרכזי במדיניות ממשלת ישראל כלפי מהגרים חסרי מעמד הנמצאים בגבולותיה. לעומתם, מספר מבקשי המקלט הכלואים הצטמצם השנה באופן ניכר בעקבות ביטול פרק ד' לחוק למניעת הסתננות וסגירת מתקן חולות (ראו לעיל פרק ה'). דוח זה מבהיר מי הם הכלואים היום במתקנים השונים, חלקם כלואים חודשים ארוכים ואף שנים,¹ ומכוח אילו חוקים הם מוחזקים.

כליאת משפחות עם ילדים לקראת גירושן מ ישראל וכליאת מסורבי כניסה והפגיעה בזכויותיהם, ובכללן הזכות להגיש בקשת מקלט וזכות הגישה לערכאות הן שתיים מהמגמות הבולטות בהן זיהינו מחדלים חמורים במיוחד. השפעה מרכזית נוספת על ההחזקה של מבקשי מקלט במעצר הייתה לתכנית הגירוש, פקיעת תוקפו של פרק ד' לחוק למניעת הסתננות וסגירת מתקן חולות אשר הביאו לצמצום ניכר במספר מבקשי המקלט הכלואים כיום בישראל. כמו כן ניתנה התייחסות בדוח זה לשינויים בנוהל מתן אישורי כניסה לכלא בסוף שנת 2016, עובדה אשר גרמה להכבדה ניכרת ואף הובילה למניעת הכניסה של צוות המוקד למתקן גבעון למשך תקופה מסויימת במהלך שנת 2018. הדוח מתאר את הבעיות שבהן בחרנו להתמקד ואת תלונותיהם העיקריות של הכלואים כפי שהוצגו בפנינו.

מלבד הנושאים המתוארים בהרחבה בדוח זה, ניתן להצביע גם על שיפור ברמת הצפיפות שנבע מכך שרשויות שב"ס הקפידו לצמצם את מספר הכלואים בתאים בעקבות פסק הדין בבג"ץ 1892/14 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' השר לביטחון פנים שהוגש על-ידי האגודה לזכויות האזרח, המרכז האקדמי למשפט ולעסקים ורופאים לזכויות אדם. מאידך גם השנה נתקבלו תלונות חוזרות ונשנות על פשפשים במתקן גבעון, בעיה שטרם נפתרה עוד משנת 2016.

מתודולוגיה

על מנת לצייר תמונה ברורה של תנאי הכליאה של מהגרי עבודה ומבקשי מקלט, ערכנו מחקר מקיף לקראת כתיבת הדוח ושילבנו בו מידע המבוסס על המקורות הבאים:

¹ ראו: "נשכחו ככלא: מעצר ממושך של מהגרים", המוקד לפליטים ולמהגרים, דצמבר 2016:

<https://bit.ly/2TnrNLc>

בקשות חופש מידע

שלחנו השנה 14 בקשות חופש מידע לשב"ס וכן 7 בקשות חופש מידע לרשות ההגירה. בבקשות שאלנו על השירותים הניתנים לכלואים (שירותי רפואה, מזון, מגורים, תרגום, תרבות, חינוך, פנאי), תנאי הכליאה ומספר הכלואים במתקנים השונים. שב"ס סיפק מענה חלקי לבקשות. המוקד פנה ביום 12 באוגוסט 2018 בבקשה להשלים את המידע החסר אך המידע המבוקש טרם התקבל על אף חלוף הזמן. גם רשות האוכלוסין לא השיבה על כל הבקשות שנשלחו עוד ביום 21 במאי 2018 תוך הפרת חובתה בדיון.

דוחות

בחנו את תנאי הכליאה על פי סטנדרטים בינלאומיים באמצעות שאלון אחיד. לצורך ניסוח השאלון עמד לנגד עינינו המדריך המעשי "מעקב אחר מעצר מהגרים", מאת נציבות האו"ם לפליטים, האגודה למניעת עינויים (APT) וקואליציית הארגונים הבינלאומית לצמצום מעצר מהגרים (IDC).²

ראיונות ועדויות

כמו בשנים הקודמות, עקבנו אחר תנאי הכליאה במתקנים השונים. נציגי המוקד ערכו ראיונות עם 25 מהגרים ומבקשי מקלט ממדינות שונות, ביניהם עשר נשים, שהיו כלואים בשנת 2018.³ השאלונים נערכו הן במסגרת מפגשים עם לקוחות המוקד במתקנים השונים והן באמצעות פגישות אישיות ושיחות טלפון עם מי שהיו כלואים בשנת 2018 ושחררו. חשוב לציין שנציגי המוקד הצליחו לערוך מספר קטן יותר של ראיונות במתקני הכליאה לעומת מספר הראיונות בשנים קודמות בשל סגירת מתקן חולות וצמצום מספר העצורים במתקן סהרונים ובשל קשיי הכניסה בהם נתקלנו השנה במתקן גבעון. בניגוד למתקן סהרונים, שבו כלואים בעיקר מבקשי מקלט וחסרי אזרחות, בגבעון כלואים גם מהגרי עבודה אשר פעמים רבות מגורשים בחזרה למדינותיהם תוך זמן קצר, עובדה המקשה על המפגש עמם. לא פעם הגיעו נציגי המוקד לפגוש באנשים וגילו כי אלה כבר גורשו. נציגי המוקד הצליחו לראיין רק מבקש מקלט אחד שנכלא במתקן יהל"ם בשנת 2018 לאחר שהועבר למתקן גבעון, וזאת משום שמתקן יהל"ם מנוהל על-ידי רשות האוכלוסין וההגירה וזו אינה מאפשרת כניסה אליו, אלא לעורכי דין מייצגים או לנציגי הקונסוליות ממדינות המוצא של

² UN High Commissioner for Refugees (UNHCR), UNHCR, Association for the Prevention of Torture (APT) and the International Detention Coalition (IDC), Monitoring Immigration Detention: Practical Manual, 2014: <https://bit.ly/2tCC7Us>

³ נציגי המוקד ערכו שבעה ראיונות עם כלואים שהוחזקו במתקן סהרונים, 17 ראיונות עם כלואים שהוחזקו במתקן גבעון וראיון אחד עם מבקש מקלט שהוחזק במתקן יהל"ם.

הכלואים. על אף שהמחלקה המשפטית של המוקד ייצגה השנה 13 מבקשי מקלט אשר נכלאו במתקן, הטיפול המשפטי בעניינם והגישה המוגבלת למתקן שניתנה לעורכי הדין, לא הותירו אפשרות לראיינם בדבר תנאי החזקתם בטרם גורשו מישראל (ראו להלן פרק ד').

הליכים משפטיים

בדוח זה התייחסנו לשורה של הליכים ופסקי דין אשר השפיעו על כליאת מהגרים וחסרי מעמד ועל אופן ותנאי כליאתם:

ההליכים נגד החוק למניעת הסתננות: בג"ץ 7146/12 אדם נ' הכנסת (פסק דין מיום 16 בספטמבר 2013), בג"ץ 8425/13 גבריסלאסי נ' הכנסת, בג"ץ 8665/14 דסטה נגד הכנסת (פסק דין מיום 11 אוגוסט 2015).

ההליכים נגד הגירוש למדינות שלישיות: עע"ם 8101/15 צגטה נ' שר הפנים (פסק דין מיום 28 באוגוסט 2018), עת"ם 67216-03-18 ל' ואח' נ' משרד הפנים (פסק דין מיום 1 באפריל 2018), בג"ץ 679/18 קוק אביבי נ' ראש הממשלה, בג"ץ 733/18 פלדמן נ' מדינת ישראל (פסק דין מיום 10 באפריל 2018), בג"ץ 2445/18 המוקד לפליטים ולמהגרים ואח' נ' ראש הממשלה (פסק דין מיום 30 באפריל 2018).

ההליכים הנוגעים למסורבי הכניסה: עמ"נ 16206-11-18 מדינת ישראל נ' Edirisinhage (פסק דין מיום 14 בנובמבר 2018), בר"ם 8192/18 מדינת ישראל נ' Ediridinhage (פסק דין מיום 2 בדצמבר 2018).

ההליכים על הגבלת הכניסה למתקני שב"ס: רע"ב 4644/15 ראעי נ' שירות בתי הסוהר (פסק דין מיום 15 ביוני 2016), רע"ב 744/17 עווד נ' שירות בתי הסוהר (פסק דין מיום 20 בפברואר 2018), בג"ץ 5109/16 לשכת עורכי הדין נ' שירות בתי הסוהר (פסק דין מיום 28 בפברואר 2017).

ב. רקע

מעמדם של מהגרים בישראל נקבע על-ידי ארבעה חוקים: חוק השבות,⁴ חוק האזרחות,⁵ חוק הכניסה לישראל,⁶ ותיקוניו השונים של החוק למניעת הסתננות.⁷

חוק השבות חל על כל יהודי שנמצא מחוץ למדינת ישראל ומעוניין לעלות לארץ וכן על ילדיו ועל נכדיו. מהגרים אלו זכאים לקבל אזרחות ישראלית. על פי חוק האזרחות, אדם יכול לקבל מעמד של אזרח בישראל על פי חוק השבות או בהליכי איחוד משפחות. מעמדם של שאר המהגרים בישראל נקבע על פי חוק הכניסה לישראל או על פי החוק למניעת הסתננות. מדינת ישראל לא רואה עצמה כמדינת יעד להגירה והממשלה הצהירה פעמים רבות כי הדרך היחידה להגר לישראל היא באמצעות חוק השבות. כתוצאה מכך, מלבד מקרים הומניטריים או בהליכי איחוד משפחות, מהגרים שאינם זכאי שבות יכולים לקבל מעמד חוקי לפרקי זמן קצרים בלבד. מהגרים שנכנסו לישראל כתיירים או כמהגרי עבודה וכגה תקופת שהייתם החוקית בישראל, נעצרים על פי חוק הכניסה לישראל. מאז חודש יוני 2012, מהגרים ומבקשי מקלט שנכנסו לישראל באופן בלתי מוסדר תוך חציית הגבול עם מצרים נעצרים ונכלאים תחת החוק למניעת הסתננות ותיקוניו.

זהותם של המוחזקים במתקני הכליאה לחסרי מעמד

על פי הגדרות רשות האוכלוסין וההגירה קיימות ארבע קבוצות של מהגרים בישראל,⁸ חלקם עשויים למצוא את עצמם מעת לעת במתקני הכליאה לחסרי מעמד:

• "תיירים"

בסוף שנת 2018 שהו בישראל 66,700 מהגרים שהגיעו לישראל כתיירים דרך נתב"ג ונשארו בארץ גם אחרי שפגה אשרת התייר שלהם. מעל 69.3% מהם הם יוצאי מדינות ברית המועצות לשעבר. ההנחה המקובלת היא שרובם קרובי משפחה של זכאי חוק השבות שהיגרו לישראל.

⁴ חוק השבות, תשי" – 1950 <https://bit.ly/2dGmK4i>

⁵ חוק האזרחות, תשי"ב – 1952 <https://bit.ly/2CSiEU8>

⁶ חוק הכניסה לישראל, תשי"ב – 1952 <https://bit.ly/2J954hD>

⁷ החוק למניעת הסתננות (עבירות ושיפוט), תשי"ד – 1954 <https://bit.ly/2Rq9Yth>

⁸ רשות האוכלוסין וההגירה, "נתוני זרים בישראל: סיכום שנת 2018", ינואר 2019: <https://bit.ly/2RTCjIB>

• "עובדים זרים"

בסוף שנת 2018 שהו בישראל 98,214 מהגרים בעלי אשרות עבודה בתחומי החקלאות, הסייעוד, הבניין, ועובדים מומחים. מדינות המוצא העיקריות מהן מגיעים עובדים אלה הן תאילנד, הפיליפינים, הודו, מולדובה, סרילנקה וסין. 44.8% מתוכם הן נשים. עובדים אלו הגיעו לישראל כדין, חלקם לפי הסכמים בילטרליים בין ישראל למדינות מוצאם. התקופה שבה מותר למהגרים אלה לעבוד בישראל היא חמש שנים ושלושה חודשים אך לעתים הם מאבדים את מעמדם החוקי כאשר הם בוחרים לעזוב את מעסיקיהם מסיבות שונות ובכללן ניצול והעסקה בתנאים קשים, כאשר מעסיקיהם מואסים בהם או כשפגה אשרת העבודה שלהם. בסוף 2018 שהו בישראל 16,230 מהגרי עבודה שאיבדו את מעמדם החוקי אך טרם עזבו או גורשו מישראל, מתוכם 11,434 (70.4%) בתחום הסייעוד שבו מועסק רוב של נשים.

• "מסתננים"

בסוף שנת 2018 שהו בישראל 33,627 מהגרים ומבקשי מקלט שנכנסו בעשור האחרון לישראל ממצרים שלא דרך מעבר גבול מוסדר. מהגרים ומבקשי מקלט אלה מכונים בפי הרשויות בכינוי המבזה "מסתננים", אף על פי שהחוק הבינלאומי מתיר לאדם הנס על חייו לחצות גבולות ללא היתר על מנת למלט את נפשו. 91% מתוכם הם מבקשי מקלט מאריתריאה ומסודן.

• "מבקשי מקלט"

16,263 מהגרים הגישו בקשות מקלט בשנת 2018, מהם 43.7% מסודן ומאריתריאה וכן 33% ממזרח אירופה.

בשנת 2018 גורש מספר שיא של מהגרים חסרי מעמד המהווה עלייה של כ-36% במספר המגורשים: 7,957 מהגרים גורשו מישראל לעומת 5,841 בשנת 2017, 3,221 בשנת 2016 ו-3,116 בשנת 2015. כמו בשנים 2015-2017, גם בשנת 2018 עיקר המגורשים היו מאוקראינה (4,725) ומגיאורגיה (1,263), אשר מגיעים לישראל בעידוד רשתות מאורגנות שמטרתן להביא לישראל עובדים תוך עקיפת מנגנוני ההסדרה והמכסות על היתרי ההעסקה. רשתות אלה מעודדות את העובדים להגיש בקשות מקלט אשר יאפשרו להם להישאר בישראל ולעבוד בזמן שהן נבחנות.⁹ במקרים מסוימים עולה אף חשד כי מדובר בסחר בבני אדם והחזקה בתנאי עבדות אך המספרים הגבוהים של המגורשים מעידים על כך שלא נערך בירור מספק על מנת לבחון האם יש להפנות את המקרים למשטרת ישראל בטרם יגורשו המהגרים מישראל. מנתוני הרשות עולה כי בשנת 2018 מספר "מסורבי הכניסה" – בעיקר מאוקראינה, מרוסיה

⁹ ראו בהרחבה: המוקד לפליטים ולמהגרים, "בדלת האחורית – מגמות חדשות של סחר בבני אדם תוך ניצול מערכת המקלט בישראל", ספטמבר 2017: <https://bit.ly/2U2mDVz>.

ומגיאורגיה – עמד על 22,495 לעומת 19,556 בשנת 2017.¹⁰ נתון זה עומד בסתירה למידע שמסרה הרשות במענה לבקשת חופש מידע של המוקד, לפיו בשנת 2017 סורבה כניסתם של 10,604 אנשים.¹¹

חקיקה המסדירה מעצר חסרי מעמד

מעצר של חסרי מעמד בישראל מוסדר בהוראות חוק הכניסה לישראל והחוק למניעת הסתננות, שבעניינם הרחבנו בדוח השנתי לשנת 2015,¹² וכן להלן, בפרק ה' המתאר את השתלשלות תיקוניו השונים של החוק למניעת הסתננות וסגירת מתקן חולות. מעצר הוא האסטרטגיה הדומיננטית במדיניותה של ממשלת ישראל בהתמודדות עם הגירה לישראל. המעצר והכליאה משמשים כשיטת ארגון, ניהול והרתעת מהגרים מלהישאר בארץ לזמן ממושך. עם זאת, בשנת 2018 חל שינוי במדיניות בדבר כליאתם של מבקשי המקלט בישראל בעקבות סגירת מתקן חולות וביטול תכנית הגירוש (ראו להלן פרק ה') ובעקבות פסק הדין בבג"ץ 1892/14,¹³ אשר קבע לוחות זמנים להפחתת הצפיפות במתקני שב"ס.¹⁴

מתקני הכליאה לחסרי מעמד

בשנת 2018 פעלו ארבעה מתקני כליאה המיועדים לחסרי מעמד ולמבקשי מקלט: מתקן סהרונים הממוקם בגבול עם מצרים; מתקן גבעון ברמלה; מתקן יהל"ם בנתב"ג; וחולות, המכונה "מרכז שהייה פתוח", שממוקם לצד סהרונים. בעבר נכלאו חסרי מעמד גם בבתי כלא פליליים כמו כלא ניצן, אשל, דקל, אלה ואוהלי קידר, לצורך ענישתם בבידוד או בשל צורך בהפרדתם לצורכי השגחה, למרות האיסור בחוק לכלוא מהגרים עם אסירים פליליים.¹⁵ בשנת 2018 לא התקבלו במוקד פניות של מהגרים שכלואים במעצר מינהלי בבתי הכלא הפליליים.

מתקן הכליאה גבעון

מתקן גבעון ממוקם בעיר רמלה. הוא נפתח בשנת 2004 ומהווה חלק ממתחם גדול של

¹⁰ ראו: רשות האוכלוסין וההגירה, "דוח סיכום פעילות 2018", ינואר 2018: <https://bit.ly/2V2Tbi4>.

¹¹ מענה 00004715-2018 מיום 28 בפברואר 2018.

¹² המוקד לפליטים ולמהגרים, "כליאת מהגרים ומבקשי מקלט בישראל: דוח מעקב שנתי 2015", פברואר 2016:

<http://bit.ly/2tpNqza>.

¹³ בג"ץ 1892/14 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' השר לביטחון פנים: <http://bit.ly/2DKPLto>.

¹⁴ ראו בהרחבה: המוקד לפליטים ולמהגרים, "כליאת מבקשי מקלט ומהגרים בישראל: דוח מעקב שנתי 2017",

מרץ 2018, פרק ה': <http://bit.ly/2TUFgKy>.

¹⁵ למידע נוסף אודות כליאת מהגרים בבתי כלא פליליים ראה: המוקד לפליטים ולמהגרים, "רחוק מהעין: מעצר

מהגרים ומבקשי מקלט בבתי כלא פליליים בישראל", אוגוסט 2013: <http://bit.ly/2tqwWfV>.

מתקני כליאה, הכולל את כלא איילון, מעשיהו, נווה תרצה וכלא ניצן. כלואים בו ישראלים שהורשעו בעבירות פליליות שהעונש עליהן הוא עד חמש שנות מאסר וכן מהגרים חסרי מעמד בגין שהייה שלא כדין בישראל, באגפים נפרדים. במתקן גבעון כלואות גם נשים, בעיקר מהגרות עבודה, באגף נפרד. על פי תשובת שב"ס מיום 22 ביולי 2018 לבקשת חופש מידע, הוחזקו בגבעון במועד זה 88 כלואים וכלואות, 7 מהם היו כלואים מעל 6 חודשים (8%) ושמונה היו כלואים מעל שנה (9%). על אף שהמידע נתבקש בבקשת חופש המידע, שב"ס לא ציין בתשובתו כמה מבין הכלואים היו נשים וכמה מהם קטינים. עם זאת, שב"ס מציין בתשובתו רק את משך תקופת הכליאה הנוכחית ואינו משכלל תקופות כליאה קודמות, לפיכך לא ניתן לדעת אם כלואים אלה נכלאו לתקופות מצטברות ממושכות יותר.

מתקן הכליאה סהרונים

מתקן סהרונים ממוקם בנגב, ליד ניצנה, בסמוך לגבול מצרים וכלואים בו גברים בלבד. סהרונים נבנה בשנת 2007 ונועד לכליאת מבקשי מקלט שנכנסו לישראל תוך חציית הגבול באופן לא מוסדר. עד יוני 2012 היו בסהרונים שמונה אגפים ובהם אוהלים, כל אגף יכול היה להכיל 250 כלואים (2,000 כלואים בסך הכל). ביוני 2012 הוקמו שישה אגפים חדשים, שהחליפו את האגפים הישנים ואשר מאפשרים את כליאתם של פחות מאלף כלואים.¹⁶ עם זאת, בשל צמצום מספר הכלואים וביטול תכנית הגירוש (ראו להלן פרק ה'), הוסבו חלק

¹⁶ יהושע (ג'וש) בריינר, "שב"ס מתריע: אין היכן לכלוא אלפי מבקשי מקלט שיסרבו לגירוש", הארץ, 4 בפברואר 2018: <http://bit.ly/2X9QUDDQ>.

בין חולות לסהרונים, 22 בפברואר 2018. צילום: אורן זיו, אקטיביסטילס

מהאגפים לכליאת אסירים פלסטינים שנכנסו לשטחי ישראל ללא היתר (המכונים "שוהים בלתי חוקיים"), אשר הועברו מכלא קציעות הסמוך בשל יישום פסק הדין בבג"ץ 1892/14.

לפי תשובת שב"ס מיום 22 ביולי 2018 לבקשת חופש מידע, הוחזקו בסהרונים במועד זה 38 כלואים, מתוכם 10 מעל שישה חודשים ועד שנה (26.3%), תשעה מעל שנה ועד שנתיים (24.7%), שניים הוחזקו במשמורת מעל שנתיים ועד שלוש שנים (5.2%), וארבעה הוחזקו במשמורת מעל שלוש שנים (10.5%). מספר הכלואים בסהרונים היה קבוע לאורך השנה החולפת מאז סגירת מתקן חולות וביטול תכנית הגירוש.

מתקן חולות

מתקן חולות נפתח בדצמבר 2013 ונסגר בחודש מרץ 2018. כך תיארו הרשויות את המתקן: "מרכז השהייה הפתוח הוא מקום בו שוהים מסתננים שניתנה להם הוראת שהייה מאת ממונה ביקורת גבולות, ושבו מסופקים לשוהים תנאי מחייה הולמים ומכלול הצרכים הנדרשים להם – שירותי בריאות, רווחה, תעסוקה וולונטרית, הכשרה תעסוקתית וכן פעילויות פנאי וחינוך".¹⁷ עוד על מתקן חולות וסגירתו, ראו להלן פרק ה'.

מתקן יהלום

מתקן הכליאה יהלום, הממוקם בנתב"ג, הוא מתקן הכליאה היחיד המנוהל על-ידי רשות האוכלוסין וההגירה ולא על-ידי שב"ס. המתקן נועד לכליאת "מסורבי כניסה" וחסרי מעמד לקראת גירושם מישראל למשך מספר ימים, עד שמתאפשר גירושם לארצם. עם זאת, בשנים האחרונות תועדו מאות מקרים שבהם נעצרו חסרי מעמד בתוך ישראל, הועברו למתקן יהלום והוחזקו שם במשך שבועות ואף חודשים לפני גירושם. למיטב ידיעתנו, לא הוחזקו בו משפחות עם ילדים לתקופות ממושכות בשנת 2018. ילדים שנעצרו לזמן ממושך יותר מעשרה ימים הועברו עם הוריהם למתקן גבעון, עד שהתאפשר גירושם. ממידע שמסרה הרשות בשנת 2017 במענה לבקשת חופש מידע עולה כי במתקן יהלום יש עשרה חדרים בגדלים שונים ובהם שלושה חדרי משפחות. בסך הכל יש 56 מיטות במתקן.

מלבד עורכי הדין, לנציגי המוקד אין גישה למתקן יהלום. על אף בקשות חוזרות ונשנות לקבל מענה לבקשות חופש מידע שהוגשו לרשות ההגירה בנוגע למספר הכלואים במתקן במהלך שנת 2018, טרם התקבל מענה לבקשות אלה. כאמור לעיל, מנתוני הרשות עולה כי בשנת 2018 מספר "מסורבי הכניסה" עמד על 22,495. ממידע שנמסר על-ידי הרשות במענה לבקשות חופש מידע בשנים קודמות ניתן לראות כי מעל 90% ממסורבי הכניסה נכלאו במתקן יהלום טרם גירושם (96% בשנת 2016 ו-91.5% בשנת 2017).

¹⁷ בג"ץ 4386/16 טספהיווט נ' נציבת בתי הסוהר, תשובה מקדמית מטעם המשיבים, 17 בנובמבר 2016, פסקה 7: <https://bit.ly/2sVVKqo>

ג. נשים וילדים במתקני הכליאה

מאז שנת 2013 לא נכלאות עוד נשים מבקשות מקלט אלא אם כן בקשתן למקלט נדחתה והן אינן חוסות תחת מדיניות אי הרחקה. עם זאת, חוק הכניסה לישראל מאפשר את מעצרן של מהגרות חסרות מעמד לצורך גירושן מישראל ואף ניתן לעוצרן עם ילדיהן לצורך גירוש המשפחה מהארץ. על פי נתוני רשות האוכלוסין וההגירה, שהו בישראל 16,230 מהגרי עבודה חסרי מעמד בסוף שנת 2018, מהם 11,434 שהגיעו לישראל לעבוד בענף הסייעוד בו יש רוב נשי (כ־80% נשים). פקחי רשות ההגירה עוצרים ומגרשים מידי שנה מהארץ עשרות משפחות על ילדיהן.

40% מהמרואיינים לדוח זה הן נשים, כולן היו כלואות בגבעון, חלקן נכלאו גם במתקן יהל'ם לקראת גירושן. (מתקן סהרונים הוא מתקן המיועד לגברים בלבד ונשים אינן נכלאות בו מאז שנת 2013).

הנשים שרואיינו לדוח הגיעו לישראל מאוקראינה, מאתיופיה, מהודו, מסרי לנקה, מבלרוס, מנפאל ומקזחסטן.

שתיים מהמרואיינות הגיעו לישראל מאתיופיה כמבקשות מקלט דרך גבול סיני אך בקשתן למקלט נדחתה. לגבי אחת הנשים עלה החשד כי מדובר במי שנפלה קורבן לאחזקה בתנאי עבדות בסיני, אך היא לא הוכרה כקורבן סחר על-ידי משטרת ישראל; ארבע מרואיינות הגיעו לישראל כתיירות, מתוכן שלוש הגיעו לישראל במטרה להגיש בקשת מקלט: כניסתה של אחת סורבה ובקשתה של השנייה נסגרה לאחר שהגישה בקשה להסדרת מעמד מכוח זוגיות עם אזרח ישראלי אך גם תיק זה נסגר; שלוש נשים הגיעו לישראל באשרת עבודה.

כל המרואיינות נעצרו משום שאשרתן לא הייתה בתוקף, מלבד אחת אשר כניסתה לישראל סורבה. שלוש נעצרו על-ידי פקחי ההגירה משום שעבדו בניגוד לתנאי אשרתן. שתי נשים נעצרו ברחוב ושתיים נעצרו בביתן.

שש מהמרואיינות שהו במשמורת פחות מחודש; מרואיינת אחת שהתה במשמורת מעל חודש; מרואיינת אחת ושתי בנותיה הקטינות הוחזקו במשמורת חודשיים; ומרואיינת אחרת הוחזקה במשמורת מעל ארבעה חודשים.

מלבד הנשים שרואיינו לדוח זה, אסף המוקד במהלך שנת 2018 מידע על 11 אמהות שנעצרו על-ידי פקחי ההגירה: מהפיליפינים, מנפאל, מהודו, מניגריה ומאתיופיה, מתוכן שבע היו עצורות עם ילדיהן. שש גורשו מישראל.

רקע

באוקטובר 2004 נכנס לתוקף "נוהל עובדת זרה בהריון", לפיו מהגרת שנכנסה להריון לא תוכל לחדש את אשרתה, ואם לא תעזוב את הארץ ביוזמתה, תיעצר ותגורש. בשנת 2009 משרד הפנים קבע כי מהגרת בהריון תוכל להישאר במדינת ישראל בתנאי שתשלח את התינוק לארץ מוצאה בשלושת החודשים הראשונים לחייו.¹⁸ נהל זה בוטל בשנת 2011 על-ידי בג"ץ בעקבות עתירת ארגוני זכויות האדם.¹⁹ הנוהל המעודכן קובע כי עובדת שילדה במהלך 63 חודשי העבודה הראשונים לשהותה בישראל, רשאית לבחור האם לצאת עם הילד מישראל לאחר הלידה ולשוב ולעבוד בישראל לאחר שהחזירה אותו למדינתה, או להמשיך ולשהות עם הילד בישראל עד לתום 63 חודשים מיום שקיבלה לראשונה אשרת עבודה, בכפוף ליכולתה המעשית לשלב בין עבודתה ובין הטיפול בילד וקיום התנאים המתאימים לכך אצל המעסיק.

ביוני 2006, בעקבות מאבק ציבורי של ארגוני זכויות האדם, הממשלה קיבלה החלטה הומניטארית חד פעמית להסדרת מעמדם של ילדי מהגרי העבודה ומניעת גירושם וגירוש משפחותיהם. באוגוסט 2010, לאחר ששוב עלה מספרם של הילדים השוהים בישראל שלא כדין, ולאחר מאבק ציבורי נוסף, הממשלה נאלצה לקבל החלטה הומניטארית חד פעמית נוספת ואימצה את המלצותיה של ועדה בין משרדית שדנה בסוגיית הילדים של מהגרי עבודה אשר קבעה שיינתן מעמד לילדים העומדים בתנאים דומים לאלו שנקבעו בשנת 2006.

עם זאת, מאות מהגרי עבודה בעלי משפחות לא עמדו בתנאי שתי ההחלטות הללו, לא הצליחו להסדיר את מעמדם, נעצרו וגורשו מישראל עם ילדיהם. בין השנים 2007-2012 נכלאו במתקני משמורת של שב"ס 1,547 קטינים חסרי מעמד. ב-16 החודשים הראשונים לכליאת משפחות מהגרים במתקן יהלום²⁰ שבאחריות רשות האוכלוסין וההגירה, עד יולי 2012, נעצרו וגורשו מהמתקן 112 משפחות, ברובן אמהות וילדיהן.

בשנת 2018, מדינת ישראל ממשיכה להגביל את זכותם של מהגרות ומהגרי עבודה לחיי משפחה. על מהגרים נאסר לקיים מערכת יחסים זוגית או חיי משפחה תחת איום שלילת אשרתם, מעצרים וגירושם מישראל. מהגרת שילדה בישראל ומעוניינת להישאר ולעבוד בישראל מבלי שאשרתה תישלל, נדרשת על-ידי הרשות להסגיר את אבי הילדים לצורך

¹⁸ רשות האוכלוסין וההגירה, "נוהל טיפול בעובדת זרה בהריון ובעובדת זרה אשר ילדה בישראל", 20 במאי 2013: <https://bit.ly/2MELnJy>.

¹⁹ בג"ץ 11437/05 קו לעובד נגד משרד הפנים, 13 באפריל 2011.

גירושן, או להוכיח שיצא מהארץ בכוחות עצמו.²⁰

ילד שנולד למהגרים ששוהים בישראל שלא כדין שוהה גם הוא שלא כדין. החוק מאפשר את מעצרה של מהגרת שאיבדה את מעמדה החוקי עם ילדיה לצורך גירושם מהארץ. פקחי רשות ההגירה עוצרים ומגרשים מידי שנה מהארץ עשרות משפחות.

מעקב המוקד אחר מעצר משפחות בשנים האחרונות מעלה שחל שיפור משמעותי בהתנהלות רשות ההגירה כלפי המשפחות: בעבר נהגו הפקחים להתפרץ לבתים באישון לילה, לשבור דלתות, להעיר את בני המשפחה ולעוצרם תוך שימוש באלימות. ממידע שנמסר למוקד בשנה החולפת עולה כי פקחי רשות ההגירה הגיעו לדירות המהגרים בשעות הבוקר המוקדמות, דפקו על דלתות הבתים והמתינו שהדיירים יפתחו אותן או המתינו בפתח הבית עד לצאת בני המשפחה וניכר כי פקחי רשות ההגירה מסתייעים בשירותי מודיעין מדויקים על מנת לעצור משפחות.

מאידך, במהלך השנה האחרונה קיבלו מהגרים חסרי מעמד שהם הורים לילדים שיחות טלפון מפקחי הגירה המזמינים אותם למשרדי הרשות "לרשום את הילדים". הורים שלא התייצבו במשרדי הרשות, קיבלו שיחה נוספת על מנת להבהיר כי פקחי הרשות יודעים היכן מתגוררת המשפחה ויוכלו לבוא לעוצרם לצורך גירושם מישראל, איום שמהווה לחץ פסיכולוגי פסול על משפחות המהגרים לעזוב את הארץ.

בשנים האחרונות, רוב רובם של ההורים שעוכבו על-ידי פקחי רשות ההגירה, שוחררו לאחר שהציגו אסמכתאות שהעידו כי ילדיהם לומדים בבתי ספר. על פי עדויותיהם, הוצא נגדם צו הרחקה מהארץ ונאמר להם על-ידי פקחי הרשות שעליהם לעזוב את הארץ בתחילת החופש הגדול שאם לא כן, יעצרו ויגורשו. מידי שנה, עם תחילת החופש הגדול, בחודשי יולי-אוגוסט, נרשמת במוקד לפליטים ולמהגרים עלייה במספרן של המשפחות שנעצרות ומגורשות מישראל.

"העו"סית בכלא לא עוזרת בכלום. ביקשתי שוב ושוב סיוע והיא לא עזרה בכלום. ביקשתי שתדבר עם העו"סית שלי מבחוף, אמרו שתשלח פקס. ביקשתי שמישהו תראה את הבנות, או פסיכיאטר, לא איפשרו. התשובה של אנשי הכלא תמיד הייתה 'אנחנו לא מבינים למה מביאים לנו ילדים לפה'" עדותה של ירוסלם (שם בדוי) כפי שנמסרה לנציגת המוקד ביום 17 ביולי 2018.

ביולי 2018 עלה לכותרות סיפור מעצרה של מרסי, מהגרת עבודה מניגריה שנעצרה בחודש יוני עם ארבעת ילדיה הקטנים. מרסי נעצרה לאחר שניהלה הליכים משפטיים שכשלו להסדרת מעמדה. היא הוחזקה עם ילדיה במשמורת במשך כחודש וחצי עד שגורשה מהארץ.²¹ עם מרסי נכלאו בגבעון גם ירוסלם, מבקשת מקלט מאתיופיה, ושתי בנותיה הקטנות, בת שלוש ובת שנה.²² המוקד לפליטים ולמהגרים הצליח לשחרר את האם ובנותיה לאחר שני חודשי כליאה, בשל בקשת המקלט של אב המשפחה אשר טרם הוכרעה.²³ ירוסלם ידעה לספר על שמונה ילדים שהיו כלואים עמן וגורשו מהארץ בתקופת כליאתן במתקן.²⁴

בתקופת מעצרה סיפרה האם על קשייה וקשיי בנותיה להתרגל לחיי המעצר: היא דיווחה על החרדה מהמחשבה שתגורש מהארץ ולא תזכה לשוב ולראות את אבי ילדיה, שלא יוכל לבוא בעקבותיהן מחשש לחייו; ועל תנאי המעצר הקשים איתם נאלצות להתמודד בנותיה: פשפשי המיטה מהן סובלות הילדות עד מאד,²⁵ קשיי הנשימה והשיעולים הקשים שתקפו את בתה בת השנה, הניתוק הפתאומי של הילדות מהגן, וחוסר היכולת לשוחח בטלפון עם בעלה אשר היה כלוא באותה תקופה בסהרונים ואובדן כל קשר איתו עקב מעצרן של האם והבנות:

"הכלא לא מותאם לילדים בכלום, לא תעסוקה, לא טיפול רפואי ולא טיפול רגשי. סבלנו מחום ומפשפשים. מי השתייה מהברז בטעם רע, לא נקיים. עשו לבת שלי כאב בטן. הייתי צריכה לקנות מים בקנטינה. אנשי השב"ס ניסו לעזור כמה שהם יכולים בגלל שהייתי עם ילדים, אבל הם לא התייחסו ככה לכולם." עדותה של ירוסלם כפי שנמסרה לנציגת המוקד ביום 17 ביולי 2018.

בעקבות פרסום המקרים בתקשורת, התקיים דיון בוועדת הכנסת לזכויות הילד בנושא מעצר ילדים חסרי מעמד.²⁶ במהלך הישיבה מסרה סגנית מפקדת כלא גבעון, סג"ד ורד רפאלי, שאין לאנשי שב"ס הכשרה, כלים או נוהל מוסדר לטפל במקרים אלה. עוה"ד שונית

²¹ יניר קוזו, "אחרי חודש במעצר, מרסי וארבעת ילדיה הקטנים גורשו מהארץ", מעריב, 9 ביולי 2018: <https://bit.ly/2WWNqo5>.

²² מאור צור, "תיעוד מיוחד: ששת הילדים שחיים בכלא – יחד עם עבריינים קשים", חדשות עשר, 5 ביולי 2018: <https://www.10.tv/news/167303>.

²³ לי ירון, "מהגרת חסרת אשרות מאתיופיה נכלאה עם שתי בנותיה במשך חודשיים ושחררה", הארץ, 15 ביולי 2018: <https://bit.ly/2uBplpi>.

²⁴ מתוך עדותה של האישה כפי שנמסרה לנציגי המוקד לפליטים ולמהגרים.

²⁵ נציגת המוקד פנתה לקצין האסירים בגבעון בנוגע לתלונות הכלואים בגבעון בדבר פשפשים כבר ביום 1 בינואר 2017. מאז נראה כי הבעיה לא באה על פתרונה ואף החריפה.

²⁶ דיון בנושא כליאת שוהות בלתי חוקיות עם ילדיהן הקטינים בבית הסוהר, הוועדה המיוחדת לזכויות הילד, 10 ביולי 2018: <https://bit.ly/2DFcYNI>.

מרסי וילדיה בגבעון. צילום: אבשלום ששוני, באדיבות מעריב

שחר מהלשכה המשפטית של רשות האוכלוסין וההגירה הפנתה לסעיף 30(ה) לחוק הכניסה לישראל אשר קובע כי השר לבטחון פנים, בהסכמת שר הפנים, רשאי לקבוע הוראות לעניין תנאי החזקה במשמורת של משפחות וילדים. למרות זאת, טרם תוקנו תקנות בנושא וחוק הכניסה לישראל אינו מתייחס להחזקת קטינים במשמורת.

הממונה על זכויות אדם במשרד המשפטים, עוה"ד הילה טנא-גלעד, אמרה במהלך הישיבה כי בחודש אוגוסט 2018 עתידה להתקיים במשרד המשפטים פגישה עם כל המשרדים הרלוונטיים במטרה למצוא פתרון לסוגייה. למיטב ידיעתנו, ישיבה זו לא התקיימה עד מועד כתיבת שורות אלה.

נציגת המוקד חזרה והדגישה במהלך הישיבה כי בסמכות שר הפנים ורשויות האכיפה לפעול בשיקול דעת ולמנוע כליאה של הורים עם ילדיהם. בעת הצורך, יש באפשרותם למצוא חלופות מאסר.

בסיכום הישיבה קראה הוועדה להתקין בדחיפות תקנות לעניין תנאי החזקה של משפחות וילדים מתוקף חוק הכניסה לישראל, כך שיימצא פתרון ולא תתאפשר השמת ילדים בכלא; ביקשה למצוא פתרונות חלופיים, מיידים, להשמת מהגרים חסרי מעמד עם ילדיהם מחוץ

גבעון. צילום: אבשלום ששוני, באדיבות מעריב

לכלא, עד אשר יותקנו התקנות האמורות; ודרשה למצוא חלופת מאסר מיידית לאם מאתיופיה ולשתי בנותיה הקטינות שהוחזקו באותו מועד במתקן גבעון.

מחקרים רבים מבהירים שגם כליאה לתקופה קצרה מזיקה מאוד לרווחתם הנפשית והפיזית של ילדים. השפעות הכליאה עלולות להימשך לכל החיים: ההשפעות הנפשיות על ילדים, שנאלצים לחזות בהוריהם במצב של מצוקה וחוסר אונים, הן הרסניות, והכליאה עצמה מערערת את עולמם ואת תחושת הביטחון הדרושה להתפתחות תקינה; על אחת כמה וכמה כשמדובר בילד שבמהלך כל שנות חייו עד כה היה חלק מן החברה הישראלית.

בשל מדיניות הגירוש של הממשלה, ילדים אלו נתלשים מחייהם ברגע ומוצאים עצמם כלואים ומועמדים לגירוש. עבור הבוגרים שבהם מהווה הגירוש הגליה תרבותית חמורה והיעדר יכולת להשתלב במדינות המוצא של הוריהם, לעיתים אפילו בשל פערי השפה.

בעוד שסוגיית מדיניות ההגירה היא סבוכה וטעונה, אפילו בקרב מדינות שהקשיחו את מדיניות ההגירה שלהן ישנה הסכמה שיש להבטיח זכויותיהם של ילדים ללא קשר למעמדם וכי קיימים פתרונות המהווים אלטרנטיבה לכליאת ילדים ומשפחות: "מתאם טיפול", מגורים בקהילה בליווי "מתאם טיפול", מגורים במתקני משפחות בליווי "מתאם טיפול", וכנימות לילדים לא מלווים.²⁷ בדירוג של הקואליציה הבינלאומית למניעת מעצר מהגרים אודות מצב כליאת ילדי מהגרים שכלל 20 מדינות, ישראל דורגה במקום ה־15 הנמוך ועודה ממשיכה לכלוא ילדי מהגרים חסרי מעמד.²⁸

מבקר המדינה יוסף שפירא, ציין כי "על רשות האוכלוסין לקיים בדיקה ממשית ומקיפה בדבר האפשרות ליישם כל אחת מהחלופות שהוצעו לה וליצור בכך 'סל של חלופות' אשר ייבחנו בהתאם לנסיבות של כל מקרה ומקרה. רק במקרים שבהם אף לא אחת מהחלופות מתאימה, ייעשה שימוש במתקן המשמורת. דרך פעולה כזו נועדה להבטיח שמעצר הקטינים ייעשה, ככל הניתן, ברוח האמנה לזכויות הילד."²⁹

מעצר ילדים צריך להיות המוצא האחרון, וגם זאת, תוך הגבלה ברורה של מספר ימים בתנאים מיוחדים המותאמים לילדים. עד למימוש מוצא אחרון זה, יש ליישם מדיניות חלופות למעצר בכל הנוגע לילדים השוהים שלא כדין בישראל.

²⁷ וראו בהרחבה: "חלופות למעצר של ילדי מהגרים בישראל", המוקד לפליטים ולמהגרים, רופאים לזכויות אדם, פרוייקט "ילדים ישראלים" באגודה לזכויות האזרח, ונציבות האו"ם לפליטים, ינואר 2014:

<https://bit.ly/2GGLv1q>

²⁸ לי ירון, "ישראל בתחתית הדירוג הבינלאומי שעוסק בכליאת ילדי מהגרים", הארץ, 14 באוגוסט 2018:

<https://bit.ly/2E8zv0>

²⁹ מבקר המדינה, דוח שנתי 163 לשנת 2012 ולחשבונות שנת הכספים 2011, "הטיפול בקטינים חסרי מעמד אזרחי בישראל", מאי 2013: <https://bit.ly/2DxlnkW>

ד. מסורבי כניסה

מניעת גישה למערכת המקלט של מסורבי כניסה

ביום 28 באוקטובר 2018 נחתו בנתב"ג 13 מבקשי מקלט מסרי לנקה, בהם שתי נשים ואחד עשר גברים. בהגיעם לישראל, עוכבו חברי הקבוצה בביקורת הדרכונים ונלקחו לשימוע במהלכו טען ראש הקבוצה כי הם נמלטו על חייהם ומבקשים הגנה.

לדבריהם, נמלטו חברי הקבוצה ממולדתם בשל חילופי השלטון שאירעו במדינה 'ומיים קודם לכן, אז עלה לשלטון ראש הממשלה, מהינדה רג'פקסה (Mahinda Rajapaksa), בהליך שנוי במחלוקת. רג'פקסה כיהן כנשיא סרי לנקה בין השנים 2005-2015, ותקופת כהונתו הייתה רצופה במקרים של רציחות והיעלמויות של מתנגדי משטר. חברי הקבוצה הם פעילים פוליטיים המתנגדים לשלטונו של רג'פקסה, וקיבלו איומים חמורים על חייהם וכן חוו תקיפות פיזיות מצד תומכיו הן בתקופת שלטונו הקודמת, הן לאחר עלייתו המחודשת לשלטון כעת. משכך, נאלצו להימלט על נפשם עם השתלטותו המחודשת של רג'פקסה על השלטון במדינתם.

אף על פי שהביעו את רצונם להגיש בקשת מקלט בישראל, ממונה ביקורת הגבולות שערך להם את השימוע בכניסתם לישראל מסר לחברי הקבוצה ש"אין מה לעשות" וכי הם יגורשו בחזרה למולדתם ביום 30 באוקטובר 2018 בשעה 22:00. ביום הגירוש המיועד נודע למוקד לפליטים ולמהגרים באופן מקרי לחלוטין כי מבקשי המקלט מוחזקים במתקן יהל"ם שבנתב"ג (מתקן המסורבים), ועורכת דין מהמחלקה המשפטית במוקד ביקרה אותם במקום ונטלה את ייצוגם. בו ביום הוגש ערר לבית הדין לעררים בתל אביב,³⁰ אשר תקף את החלטת רשות ההגירה שלא לאפשר להם להגיש בקשת מקלט וכן על החלטתה לגרשם מישראל בניגוד לדיני הפליטים ולעיקרון אי ההחזרה הקבוע במשפט הבינלאומי המחייב את ישראל.³¹ בית הדין התבקש להורות לרשות ההגירה שלא לגרש את מבקשי המקלט מישראל; להתיר להם הגשת בקשת מקלט ולבחון אותה בהתאם לדין ולנוהל; וכן, לשחררם עד לבחינה מלאה והכרעה סופית בבקשתם למקלט.

³⁰ ערר (ת"א) 5977/18, כב' הדיין ברגמן.

³¹ להרחבה ראו: "הנה ערלה אזנם: הליכי מקלט בישראל", המוקד לפליטים ולמהגרים, אוקטובר 2018: <https://bit.ly/2AMeIFn>

באותו ערב ניתנה החלטת בית הדין לעררים, במסגרתה נתן בית הדין צו ארעי, האוסר על גירוש חברי הקבוצה מישראל. למחרת, ביום 31 באוקטובר 2018, הודיע נציג רשות ההגירה כי אם חברי הקבוצה מעוניינים להגיש בקשות מקלט פרטניות, תאפשר זאת הרשות, וכי טפסים מתאימים יוכלו לשם כך במתקן יהל"ם. עקב כך, נמחק הערר לבקשת העוררים.

משכן, נערכו חברי המחלקה המשפטית של המוקד והגיעו למתקן בשעות הערב, ותיאמו לשם כך את ביקורם מראש. לאחר שמילאו עם חברי הקבוצה בקשות מקלט פרטניות, הורו להם נציגי הרשות במתקן להגיש אותן במשרדי היחידה לטיפול במבקשי מקלט בתל אביב. עורכי הדין נאלצו להסביר לנציגי הרשות כי עליהם לקלוט את הבקשות במתקן יהל"ם ולהעביר ליחידה לטיפול במבקשי המקלט, שכן לא ניתן להגישן אלא באופן אישי. לבסוף ולאחר התערבות מנהל המתקן, נעתרו נציגי הרשות וקיבלו לידיהם את הטפסים סמוך לחצות הלילה. מקרה זה מעיד כי נציגי הרשות במתקן אינם מורגלים בטיפול בבקשות מקלט וכי לא ניתנו להם הנחיות או נהלים כיצד לנהוג במקרים כאלה.

טפסי בקשות המקלט נמסרו לחברי הקבוצה רק עקב ההסכמות אליהן הגיעו הצדדים בעקבות הערר שהוגש, ורק לאחר הגעת נציגי המוקד למתקן לשם הגשת הבקשות. מהתנהלות המדינה במקרה זה עולה השאלה האם אירעו מקרים אחרים בהם גורשו מבקשי מקלט למקום בו חיהם או חירותם נתונים בסכנה בשל סירוב הרשות לאפשר להם להגיש בקשות מקלט עם הגיעם לנתב"ג.

ראיונות המקלט של חברי הקבוצה נערכו במתקן גבעון לאחר שהועברו לשם ממתקן יהל"ם. כל הבקשות נדחו בהליך מקוצר. המוקד הגיש עררים לבית הדין לעררים בירושלים כנגד כל החלטות הדחייה, וכן בקשות לצווי ביניים שימנעו את גירוש מבקשי המקלט מישראל עד תום ההליכים. חילופי שלטון נוספים שחלו בסרי לנקה, הביאו את חברי הקבוצה להחלטה לוותר על בקשות המקלט שהגישו ולשוב למולדתם לאחר 51 ימי כליאה בישראל.

הפגיעה בזכות לייצוג ובחיסיון עו"ד-לקוח

במתקן יהל"ם כלואים מסורבי כניסה וכן מועמדים לגירוש שנעצרו בתוך שטחי ישראל ומועד גירושם קרוב. אף על פי כן, ישנם מקרים בהם נכלאים במתקן אנשים לפרקי זמן ארוכים יותר, שלעיתים נמשכים חודשים. כאמור, בשנת 2018 סורבה כניסתם של 22,495 אנשים ו-7,957 נוספים גורשו מישראל,³² כאשר אחוז משמעותי מתוכם נכלאו במתקן יהל"ם, כפי שניתן להסיק מנתונים שמסרה הרשות במענה לבקשות חופש מידע בשנים קודמות. הכלואים במתקן זה, כמו גם במתקנים אחרים המיועדים לחסרי מעמד, לא זוכים לייצוג

משפטי מטעם הסנגוריה הציבורית או הסיוע המשפטי. על פי נתונים שמסרה המדינה, רובם של המוחזקים במתקן מגורשים מישראל בלא שהגישו הליכים משפטיים כנגד הרחקתם.

מתקן יהל"ם פועל לפי נוהל הקובע כי שעות ביקור עורכי דין במתקן יהיו בימים א'-ה' בין השעות 15:00-9:00 ומגביל את זמן הביקור לשלושים דקות בלבד. על כל הביקורים להתבצע בתיאום מראש. לשם מתן הארכת זמן יש צורך באישור של אחראי המשמרת במתקן. במקרים דחופים ביקורי עורכי דין יכולים להתקיים מעבר לשעות הביקור, אך גם זאת רק באישור מנהל המתקן.³³

בביקורה הראשון במתקן לצורך ייצוג חברי הקבוצה, בשל בהילות המקרה, נאלצה עורכת דין מטעם המוקד להגיע למתקן יהל"ם ללא תיאום מראש ולחכות זמן ממושך עד אשר אושרה כניסתה. עורכת הדין נפגשה עם 13 לקוחות שונים על ספסל בחצר המתקן וללא פרטיות, תוך כדי שעובדי המתקן זירזו אותה והפעילו עליה לחץ בלתי פוסק לסיים את הפגישה עם לקוחותיה.

גם בביקוריהם הנוספים במתקן הכליאה, ועל אף שאלה תואמו מראש, נאלצו עורכי הדין להמתין ממושכות עד אשר התאפשרה כניסתם. במתקן אין חדר המיועד לפגישות עורכי הדין עם לקוחותיהם ולכן נאלצו עורכי הדין לשבת בחדר האוכל של צוות המתקן, בחדר המנהל או בחדר הצוות, כאשר צוות העובדים יוצאים ונכנסים, תוך פגיעה בפרטיות ובחיסיון עו"ד-לקוח.

הדרישה לתיאום מראש של ביקורי עורכי דין במתקן יהל"ם ושעות הביקור המצומצמות אינן תואמות את האילוצים בפועל שכן במתקן נכלאים אנשים שמגיעים לנתב"ג בכל שעות היממה, לעיתים אף באישון לילה. אם מסורבת כניסתם לישראל, הם עלולים להיות מורחקים באופן מיידי וללא ייצוג משפטי. תנאים אלו בהכרח הופכים חלק גדול מאוד מהמקרים של המוחזקים במתקן לדחופים מעצם טבעם, אך נהלי הפעלת המתקן לא נותנים לכך ביטוי הולם, ובפועל מוגבלת גישתם של עורכי הדין ללקוחותיהם.

גם מגבלת הזמן הקבועה בנוהל לפגישה בין עורכי הדין ללקוחותיהם, 30 דקות בלבד, היא בלתי סבירה ופוגעת פגיעה משמעותית בזכותם של הכלואים לייצוג משפטי שכן על מנת לקבל מהכלואים את מלוא המידע ולהציג בפניהם את מצבם המשפטי נדרש לעיתים זמן ארוך יותר.

בהתאם לפקודת הראיות ולחוק לשכת עורכי הדין, המבססים חיסיון על דברים ומסמכים שהוחלפו בין לקוח לבין עורך דינו על מנת שהלקוח יוכל לפרוש בפני עורך דינו את ענייני

³³ נוהל הפעלת מתקן המשמורת בנתב"ג, מס' 10.7.0002, עודכן לאחרונה ביום 5 בדצמבר 2018:

<https://bit.ly/2Gngos3>

ללא כל חשש, קובע נוהל הפעלת מתקן יהל"ם כי ביקור עורך דין יתבצע ביחידות בחדר נפרד ובתנאים המבטיחים את סודיות הפגישה. בפועל, אין במתקן יהל"ם חדר ייעודי לפגישות מוחזקים עם עורכי דינם. פגישות עורכי הדין עם לקוחותיהם מתבצעות במטבח של הצוות, או באחד משני חדרים הסמוכים לו, ונערכות לעיתים בדלת פתוחה, כאשר עובדי המתקן נכנסים ויוצאים במהלכן.

מניעת הקשר עם העולם החיצון

"ביקשתי מאחד השומרים גישה למזוודה שלי כדי להוציא משם פריט לבוש והוא הסכים. כשהגענו לחדר האחסון, פתחתי את התיק שלי והוצאתי ממנו את הטלפון וניסיתי להתקשר לאשתי בגלל שלא נתנו לנו להשתמש בטלפון של המתקן כדי להתקשר. השומר לקח לי את הטלפון, הוביל אותי לחדר ריק בסמוך, סגר את הדלת וסטר לי בחוזקה פעמיים. לאחר מכן הוציא את כרטיס הסיים מהטלפון שלי ושבר אותו לשניים ואז זרק בחוזקה את הטלפון שלי על הרצפה ושבר אותו. לאחר מכן הוא החזיר אותי לחדר שבו הוחזקתי..." (מתוך תצהיר שנתן אחד מחברי הקבוצה לעורכת דין מטעם המוקד ביום 31 באוקטובר 2018).

סעיף 5.5.14 בנוהל, קובע כי "מוחזק יהיה זכאי לשימוש בטלפון הציבורי המצוי במתקן פעם ביום ולמשך זמן סביר".³⁴ אף על פי כן, המצב בפועל שונה לחלוטין: עד ליום 5 בנובמבר 2018 הוחזקו חברי הקבוצה במתקן יהל"ם במעצר *incommunicado*, ללא גישה לטלפונים וללא כל קשר עם העולם החיצון. מבקשי המקלט אף לא הורשו להתקשר לבני משפחותיהם ולעדכן אותם במצבם. לדברי אחד מחברי הקבוצה, כאשר ניסה להשתמש בטלפון הנייד שלו, הוכה על פניו פעמיים בעוצמה על ידי איש רשות האוכלוסין. עורכת הדין מטעם המוקד שכגשה בו ביום 31 באוקטובר 2018 היתה עדה לחבלות שנגרמו לו.

עורכי הדין מטעם המוקד שייצגו את חברי הקבוצה התקשו אף הם ליצור עימם קשר טלפוני: כאשר התקשרו עורכי הדין למתקן יהל"ם, הם נאלצו לשאת ולתת עם פקידים הרשות עד אשר התאפשר להם לשוחח בטלפון עם לקוחותיהם שיחה חטופה.

ביום 5 בנובמבר 2018 הועברו יתר חברי הקבוצה למתקן המעצר גבעון, בשל חוסר מקום במתקן יהל"ם. גם שם, תנאי החזקתם היו קשים משל יתר העצורים, שכן הם "מסורבי כניסה", ולכן הם לא זכאים לרכוש כרטיסי חיוג לשם יצירת קשר עם העולם החיצון, ואף לא היו זכאים לרכוש מוצרים אחרים מהקנטינה שבמתקן. מצב זה נותר על כנו גם לאחר שבית הדין לביקורת משמורת הורה לשב"ס לאפשר לעצורים לרכוש כרטיסי חיוג ולהתקשר לבני משפחותיהם, מהם נותקו מאז כניסתם לישראל.³⁵

³⁴ שם.

³⁵ ראו פרוטוקולים של הדיונים בבית הדין לביקורת משמורת מיום 15 בנובמבר 2018 ומיום 20 בנובמבר 2018.

מסורבי כניסה

עצורים לקראת גירוש

- כליאה ביהלום ללא צו משמורת וצו הרחקה.
- ללא ביקורת שיפוטית יזומה. בחינת ההחלטה ע"י פקיד הרשות לאחר 14 יום ממועד המעצר.
- בחינה עתית כל 7 ימים: פקיד רשות ההגירה.
- השגה על ההחלטה: בביה"ד לעררים. המידע על כך לא ניתן לעצורים ועומדים בפניהם חסמים המקשים על הגשת ערר.
- כליאה בכפוף לצו משמורת וצו הרחקה.
- ביקורת שיפוטית יזומה של בית הדין לביקורת משמורת תוך 96 שעות ממועד המעצר.
- בחינה עתית כל 30 יום: בביה"ד לביקורת משמורת.
- השגה על ההחלטה: בביה"ד לביקורת משמורת הנמצא בתוך מתקן הכליאה. ניתן לפנות אל ביה"ד בכל עת.

היעדר ביקורת שיפוטית על כליאת מסורבי כניסה

ביום 5 בנובמבר 2018 הוגשה לבית הדין לביקורת משמורת במתקן גבעון בקשה לשחרורם של חברי הקבוצה. בבקשה נטען כי החזקתם במשמורת נעשתה שלא כדין, ללא צווי הרחקה וצווי משמורת, וכי הם לא הובאו בפני בית הדין לביקורת משמורת בחלוף למעלה משבוע ימים מאז מעצרם. עוד נטען כי משעה שהגישו בקשות מקלט, אין אפשרות לגרשם מישראל עד הכרעה בבקשותיהם, ועל כן אין עוד תכלית להמשך כליאתם ויש לשחררם, בהתאם להוראות חוק הכניסה לישראל.

ביום 6 בנובמבר 2018 ולמרות התנגדות המדינה לקיומו, נערך דיון בבית הדין לביקורת משמורת (כב' הדיין מרזוק). בדיון טענה המדינה כי שמורה לה הסמכות שלא להוציא צווי הרחקה ומשמורת ולא לאפשר ביקורת שיפוטית יזומה על החזקה במשמורת של מי שכניסתם לישראל סורבה וכי הסעיף בחוק הכניסה לישראל אשר מחייב ביקורת שיפוטית יזומה של בית הדין לביקורת משמורת תוך 96 שעות ממועד המעצר אינו מתייחס למסורבי כניסה כי אם למי שנעצר בתוך שטחי ישראל בלבד. נציגי המוקד טענו בתגובה שפרשנותה המשפטית של המדינה את החוק שגויה, וכי המחוקק מעולם לא התכוון להחריג מסורבי כניסה מהליכי המעצר הרגילים; ולחלופין, כי משעה שהוגשו בקשות מקלט, היה על הרשות להעביר את מבקשי המקלט למסלול הרגיל הקבוע בחוק הכניסה לישראל, הכולל תנאים להחזקה במשמורת וביקורת שיפוטית יזומה.

ביום 7 בנובמבר 2018 ניתנה החלטת בית הדין לביקורת משמורת, שהורה על שחרורם בתנאים של חברי הקבוצה. עוד באותו היום הגישה המדינה ערעור על החלטה זו לבית המשפט המחוזי בלוד.³⁶ במקביל להגשת הערעור, הגישה מדינה בקשה לעיכוב שחרורם של מבקשי המקלט ממשמורת. בקשתה זו התקבלה וחברי הקבוצה נותרו במעצר.

ביום 12 בנובמבר 2018 נערך דיון בערעור המדינה בפני כב' השופטת מרשק-מרום, בו טענה המדינה כי החלטת בית הדין לביקורת משמורת ניתנה בהיעדר סמכות שכן מדובר ב"מסורבי כניסה" ולכן לא ניתנו בעניינם צווי הרחקה וצווי משמורת. לפיכך, טענה המדינה, בית הדין לביקורת משמורת אינו מוסמך לדון בעניינם של העצורים.

בתגובה טענו נציגי המוקד כי היה על הרשות להוציא צווי משמורת והרחקה כתנאי להחזקה במשמורת, וכי לא יתכן מצב בו אדם מוחזק במשמורת ללא צו וללא ביקורת

שיפוטית שמטרתה להגן על זכויות היסוד של מי שחירותו נשללת בהחלטה מנהלית. ההפרדה שמבקשת המדינה לעשות בין "שוהה שלא כדין" לבין "מסורב כניסה" היא הפרדה מלאכותית וחוטאת לתכליתו של חוק הכניסה לישראל.

עוד טענו נציגי המוקד כי משעה שהגישו העצורים בקשות מקלט בתחומי ישראל, לא ניתן לגרשם בטרם יוכרעו בקשותיהם. לפיכך אין עוד תכלית להחזקתם במשמורת. במצב זה היה על הרשות להעביר אותם "למסלול הרגיל" הקבוע בחוק הכניסה לישראל, הכולל ביקורת שיפוטית יזומה ועילות שחרור ממעצר.

ביום 14 בנובמבר 2018 ניתן פסק דינו של בית המשפט המחוזי, אשר קבע כי קיבל את הערעור באופן חלקי וקבע כי העצורים לא ישוחררו ממשמורת לעת הזאת, אך דחה את גישת המדינה לפיה מנגנון הביקורת הקבוע בחוק הכניסה אינו חל על העצורים במקרה זה, שלא הורשו להיכנס לישראל. לפיכך, קבע בית המשפט כי בית הדין צדק בקביעתו העקרונית לפיה קיימת לו הסמכות לדון בבקשת השחרור והחזיר את הדיון בעניינם לבית הדין לביקורת משמורת.

ביום 18 בנובמבר 2018 הגישה המדינה בקשת רשות ערעור לבית המשפט העליון על פסק דינו של בית המשפט המחוזי.³⁷ בית המשפט העליון קיבל את בקשת רשות הערעור וקבע בפסק דינו מיום 2 בדצמבר 2018 שחוק הכניסה לישראל מבחין בין הליך החזקתם במשמורת של שוהים שלא כדין הנמצאים בישראל לבין הליך החזקתם של מסורבי כניסה לישראל. בית המשפט קבע שהחזקתם במשמורת של שוהים שלא כדין כפופה להליך של ביקורת יזומה על-ידי בית הדין לביקורת משמורת, בעוד שהליך החזקתם של מסורבי כניסה אינו כפוף לביקורת בית הדין, אלא להחלטת ממונה ביקורת הגבולות, שעל החלטתו ניתן להגיש ערר לבית הדין לעררים. בית המשפט עמד על כך שהחוק אינו קובע מועד לביקורת יזומה של ממונה ביקורת הגבולות על החזקתם של מסורבי כניסה, אך נוהל משרד הפנים קובע שביקורת כזו תתקיים בתוך 30 ימים. עוד ציין שמשד הפנים הודיע על כוונתו לתקן את הנוהל ולקצר את פרק הזמן ל-14 ימים, ולאחר מכן אחת לשבעה ימים, ככל שהמוחזק לא הורחק למדינת מוצאו. בית המשפט אף ציין, מבלי לקבוע מסמרות בעניין, כי ייתכן שיש לקבוע פרק זמן קצר יותר.

ביום 5 בדצמבר 2018, שלושה ימים בלבד לאחר מתן פסק דינו של בית המשפט העליון, פורסם עדכון לנוהל ומועד הביקורת היזומה אכן קוצר ל-14 ימים. עם זאת, במסגרת העדכון לא עוגנה בנוהל חובת הרשות ליידע את מסורבי הכניסה בדבר זכותם לפנות לבית הדין לעררים ולהשיג על החלטת הרשות שכן בהיעדר פנייה יזומה מצידם, אין כל ביקורת שיפוטית יזומה על מעצרים.

28.10.18

מבקשי המקלט
נוחתים בנתב"ג.

30.10.18

מועד הגירוש המתוכנן:
בשעה 22:00. מוגש ערר
לבית הדין לעררים.

31.10.18

המדינה מאפשרת
לקבוצה להגיש בקשות
מקלט. עוה"ד מגיעים
ליהלום לסייע בהגשתן.

1.11.18

הערר נמחק.

5.11.18

בקשת שחרור לבית הדין
לביקורת משמורת.

7.11.18

החלטת שחרור. ערעור
המדינה לביהמ"ש המחוזי.

14.11.18

הערעור מתקבל
באופן חלקי.

15.11.18

דחיית בקשות המקלט.
עררים מוגשים על
החלטות הדחיה.

18.11.18

המדינה מגישה בקשת
רשות ערעור לבית
המשפט העליון.

2.12.18

פסק דינו של
ביהמ"ש העליון.

5.12.18

עדכון לנהל הפעלת
יהלום: מועד הביקורת
היזומה קוצר ל-14 ימים.

17.12.18

המוקד מגיש עתירה
לדיון נוסף ב סוגייה
העקרונית. העתירה
תלויה ועומדת.

18.12.18

חברי הקבוצה מחליטים
לחזור לארצם.

ביום 17 בדצמבר 2018 הוגשה עתירה לבית המשפט העליון על-ידי המוקד לפליטים ולמהגרים בבקשה לקיים דיון נוסף, בה נטען כי הקביעה לפיה מסורבי כניסה לישראל אינם זכאים לביקורת שיפוטית יזומה ועתית על מעצרם, על-ידי גורם שיפוטי חיצוני לרשות המבצעת, מהווה הלכה "חדשה, חשובה וקשה" שיש בה כדי להביא לפגיעה משמעותית בזכויות האדם של מסורבי הכניסה לישראל המוחזקים במעצר. בית המשפט הורה למדינה להגיב לעתירה עד ליום 11 במרץ 2019.

נראה כי מאז בואם של חברי הקבוצה לישראל, עשתה המדינה כל שביכולתה כדי לגרשם מישראל בהקדם האפשרי ולשם כך הפעילה את כל עוצמתה ומשאביה על מנת לדחות את בקשותיהם למקלט בהליך בזק. הפגיעה המצטברת במסורבי הכניסה היא רבה וחמורה: מניעת זכותם להגיש בקשות מקלט עלולה להביא לכך שפליטים יגורשו למקום בו נשקפת סכנה לחייהם או לחירותם; למסורבי הכניסה לא ניתן מידע בדבר זכותם להשיג על החלטה זו בבית הדין לעררים; האפשרות ליצור קשר עם העולם החיצון ועם גורמי סיוע נשללת מהם; האפשרות להיוועץ עם עורכי דין, להיכגש או לשוחח עימם טלפונית מוגבלת ומצומצמת עד מאוד; לא ניתנים צווי משמורת והרחקה נגדם ובשל כך אין כל ביקורת שיפוטית יזומה על מעצרם. מצב זה מביא לכך שבישראל כלואים מסורבי כניסה בלי שאיש יודע דבר על כך, מבלי שניתן להם כל מידע או סיוע או גישה לגורמים שיוכלו לסייע להם, תוך חשש כבד להפרת חובותיה של מדינת ישראל המעוגנות במשפט הבינלאומי.

ה. תכנית הגירוש וסגירת מתקן חולות

תיקון 4 לחוק למניעת הסתננות (2013) עבר בכנסת ביום זכויות האדם הבינלאומי, 10 בדצמבר 2013. ³⁸ חוק זה נועד לעקוף את פסיקת בג"ץ מחודש ספטמבר של אותה שנה³⁹ אשר פסלה את תיקון מספר 3 לחוק למניעת הסתננות שנחקק בינואר 2012. פסיקת בג"ץ העניקה למדינה 90 יום לשחרר את מבקשי המקלט שהיו עצורים אז בסהרונים.³⁹ במקום זאת, המדינה יזמה מהלך של חקיקת בזק למניעת שחרורם של הכלואים במתקן סהרונים. ב־12 בדצמבר הועברו כ־500 כלואים באישון לילה, בליל סערה חורפית, אל מתקן חולות שנפתח באותם ימים, בלב המדבר, בסמוך למתקן סהרונים. תיקון מס' 4 קבע שמבקשי המקלט יכלאו במתקן חולות לתקופה בלתי מוגבלת.

ב־15 בדצמבר 2013 הוגשה עתירה נוספת נגד החוק למניעת הסתננות ונגד מתקן חולות,⁴⁰ אשר היה מתקן כליאה לכל דבר על אף הגדרתו כ"מרכז שהייה פתוח": המתקן היה מוקף בשתי גדרות גבוהות, נוהל על־ידי שב"ס וכל היבטי חייהם של המוחזקים בו נשלטו על־ידי סוהרים או על־ידי פקידי רשות ההגירה. הכלואים במתקן חולות היו חופשיים לצאת משעריו בשעות מסוימות של היום אך היה עליהם לחתום נוכחות שלוש פעמים ביום ולכן לא היה באפשרותם להתרחק מן המתקן. בג"ץ פסל את החוק ביום 22 בספטמבר 2014 והורה למדינה לסגור את מתקן חולות תוך 90 ימים.⁴¹ במקום זאת, המדינה חוקקה תיקון חדש לחוק למניעת הסתננות (2014), שעות לפני התפזרות הכנסת, ביום 8 בדצמבר, והוא נכנס לתוקף ביום 17 בדצמבר 2014 על־מנת לאפשר את המשך כליאתם של העצורים במתקן חולות.⁴² הפעם הגבילה המדינה את משך הכליאה במתקן לעשרים חודשים. גם הפעם הגישו ארגוני זכויות האדם עתירה שלישית נגד החוק אשר בעקבותיה הגביל בג"ץ את תקופת הכליאה במתקן חולות לתקופה מקסימלית של 12 חודשים.⁴³ החוק למניעת הסתננות תוקן שוב בפברואר 2016 וזמן הכליאה המקסימלי במתקן עמד על 12 חודשים עד מועד סגירתו.⁴⁴

³⁸ חוק למניעת הסתננות (עבירות ושיפוט) (תיקון מס' 4 והוראת שעה), התשע"ד – 2013: <https://bit.ly/2S2vx3i>.

³⁹ בג"ץ 7146/12 אדם נ' הכנסת (פסק דין מיום 16 בספטמבר 2013): <https://bit.ly/2H7ce7S>.

⁴⁰ בג"ץ 8425/13 גברילסלאי נ' הכנסת: <https://bit.ly/2TToWdu>.

⁴¹ בג"ץ 7385/13 איתן נ' ממשלת ישראל (פסק דין מיום 22 בספטמבר 2014): <https://bit.ly/2lZHff0>.

⁴² החוק למניעת הסתננות ולהבטחת יציאתם של מסתננים מישראל (תיקוני חקיקה והוראות שעה), התשע"ה –

2014: <https://bit.ly/2X1txMm>.

⁴³ בג"ץ 8665/14 דסטא נגד הכנסת (פסק דין מיום 11 אוגוסט 2015): <https://bit.ly/2NLX6og>.

⁴⁴ חוק למניעת הסתננות (עבירות ושיפוט) (הוראת שעה), התשע"ו – 2016: <https://bit.ly/2lcVSvP>.

ביום 20 בנובמבר 2017 הגישה הממשלה הצעת חוק לתיקון החוק למניעת הסתננות אשר האריכה את הפעלת מתקן חולות בשלושה חודשים בלבד.⁴⁵ בדברי ההסבר להצעת החוק נכתב כי בעקבות פסק הדין בעתירה נגד הגירוש לרואנדה (להלן: "עניין צגטה"),⁴⁶ "פעלה [המדינה] לתיקון ההסכם הקיים עם המדינה השלישית [רואנדה] וכעת בכוונתה להביא ליציאתם של מסתננים למדינות שלישיות בהיקף נרחב. במצב דברים זה, וככל שיהיה ניתן להביא ליציאתם של מסתננים גם ממרכזי הערים ישירות למדינה השלישית, תשוב ותיבחן בתום תקופת שלושת החודשים האמורה מידת הצורך בהמשך קיומו של מרכז השהייה חולות". בחוק עצמו לא ניתנה התייחסות לתכנית הגירוש. התיקון לחוק פורסם ברשומות ביום 14 בדצמבר 2017.⁴⁷

ביום 1 בינואר 2018 פרסמה רשות האוכלוסין את יריית הפתיחה של תכנית הגירוש: באתר הרשות התפרסם "קול קורא למסתננים" בארבע שפות לפיו עליהם לעזוב את ישראל תוך 3 חודשים.⁴⁸ באותו יום התפרסם גם "נוהל הרחקה למדינות שלישיות".⁴⁹ הנוהל קבע שלמבקשי המקלט בחולות ינתנו 30 ימים להודיע אם הם מסכימים לעזוב את ישראל ואם לא יסכימו – יכלאו ללא הגבלת זמן במתקן סהרונים.⁵⁰

ביום 3 בינואר, במהלך ישיבת הממשלה, התקבלה החלטה לפיה יוקצו 150 מיליון שקלים בשנה לצורך "מענקי יציאה מרצון" וכן יוקצו תקנים נוספים לרשות האוכלוסין, בין היתר לצורך אכיפה כנגד מבקשי מקלט שלא יעזבו את ישראל.⁵¹

במהלך הישיבה הורה ראש הממשלה לרשות האוכלוסין להביא "ליציאת מסתננים בהיקף גדול" ולבחון אפשרות של גירוש מבקשי המקלט תוך שימוש בכוח בשל החשש שכליאה ממושכת של מבקשי מקלט רבים, הכרוכה בעלויות גבוהות, תוביל למצוקת מקום במתקני

⁴⁵ הצעת החוק 1167 מיום 20 בנובמבר: <https://bit.ly/2Tlslv>.

⁴⁶ ע"מ 8101/15 צגטה נ' שר הפנים (פסק דין מיום 28 באוגוסט 2018).

⁴⁷ החוק למניעת הסתננות (עבירות ושיפוט) (הוראת שעה), התשע"ח – 2017, פרסום ברשומות: <https://bit.ly/2sTeOp0>.

⁴⁸ ראו באתר הרשות: <https://bit.ly/2yTinhE>.

⁴⁹ ניהול הרחקה למדינות שלישיות מס' 10.9.0005, פורסם ביום 1 בינואר 2018: <https://bit.ly/2loiT4l>.

⁵⁰ לסקירה מפורטת על תכנית הגירוש ל"מדינות שלישיות" ראו: המוקד לפליטים ולמהגרים, "תכנית העזיבה מרצון" והגירוש למדינות שלישיות, יוני 2018: <https://bit.ly/2AJCJe4>.

⁵¹ הודעת מזכיר הממשלה בתום ישיבת הממשלה מיום 3 בינואר 2018: <https://bit.ly/2q648BY>.

22.2.2018

הפגנה מול
סהרונים

20.2.2018

הראשונים נכלאים
בסהרונים ושביית
רעב בחולות.

18.1.2018

שימועים
ראשונים
במתקן חולות.

1.1.2018

פרסום תכנית
הגירוש.

14.12.2017

תיקון לחוק:
הפעלת חולות
רק עד מרץ 2018

הכליאה.⁵² בתגובה הבהירה רשות האוכלוסין וההגירה כי לא תוכל להתמודד עם גירוש המוני תוך שימוש בכוח.⁵³ בסוף חודש פברואר הבהיר ראש מנהל אכיפה וזרים ברשות האוכלוסין, יוסי אדלשטיין, בראיון, כי לא יאפשרו לאנשים להישאר בסהרונים ללא הגבלת זמן וכי יגרשו בכפייה את מי שיסרב לעזוב.⁵⁴ גם השב"ס הודיע כי אין במתקני הכליאה די מקום על מנת לכלוא את כל מי שיסרב לעזוב את ישראל.⁵⁵

ביום 18 בינואר 2018 החלה רשות האוכלוסין וההגירה לערוך שימועים למבקשי מקלט במתקן חולות ולהודיע להם כי עליהם להחליט תוך 30 יום אם בכוונתם לעזוב לאוגנדה או לרואנדה.⁵⁶ בין מבקשי המקלט שקיבלו הודעות גירוש היו גם ניצולי מחנות העינויים בסיני, כפי שעלה ממיפוי שערכו נציגי המוקד במתקן חולות ימים ספורים לאחר מכן, ועתירה הוגשה נגד גירושם.⁵⁷

ביום 20 בפברואר הועברו מבקשי המקלט הראשונים לסהרונים לאחר שסירבו לעזוב את ישראל בתום 30 הימים שהוקצו להם.⁵⁸ בעקבות זאת פתחו הכלואים בחולות בשביית רעב שנמשכה יומיים לאות מחאה והפגינו מול מתקן הכליאה סהרונים.⁵⁹

ביום 14 במרץ נסגר מתקן חולות ו־264 מבקשי מקלט שהוחזקו בו, ובהם קורבנות עינויים,

⁵² נועה לנדאו ואילן ליאור, "נתיניהו הנחה לבחון תוכנית לגירוש בכוח של מבקשי המקלט מאפריקה", "הארץ", 3 בינואר 2018: <https://bit.ly/2WVysE2>.

⁵³ אילן ליאור ונועה לנדאו, "רשות ההגירה הבהירה לממשלה: לא נוכל להתמודד עם גירוש המוני בכוח", "הארץ", 4 בינואר 2018: <https://bit.ly/2CDccD0>.

⁵⁴ עינת פישביין, "גם 8,000 הפליטים שהגישו בקשות מקלט מועמדים לגירוש", המקום הכי חם בגהינום, 28 בפברואר 2018: <https://bit.ly/2F90bm7>.

⁵⁵ גלעד צוויק, "מחדל של המדינה – לא ערוכה לסירוב של מסתננים לצאת מישראל", מידה, 18 בינואר 2018: <https://bit.ly/2TPyZ2U>.

⁵⁶ אילן ליאור, "מאחלים לכם בהצלחה: מבקשי מקלט בחולות נדרשו לעזוב לרואנדה", "הארץ", 21 בינואר 2018: <https://bit.ly/2N6ab49>.

⁵⁷ עת"ם 18-03-67216 ל' ואח' נ' משרד הפנים (פסק דין מיום 1 באפריל 2018).

⁵⁸ אילן ליאור, "מבקשי מקלט נכלאו בשל סירובם לעזוב את ישראל; השוהים בחולות פתחו בשביית רעב", "הארץ", 20 בפברואר 2018: <https://bit.ly/2sGNhdh>.

⁵⁹ אלמוג בן זכרי, "כאלף מבקשי מקלט צעדו במחאה נגד הגירוש מחולות לסהרונים", "הארץ", 22 בפברואר 2018: <https://bit.ly/2X3FT6Q>.

22.3.2018

שביתת רעב
מוכרזת
בסהרונים.

20.3.2018

דיון שני
בבג"ץ.

15.3.2018

צו ארעי האוסר
על גירוש מבקשי
המקלט.

14.3.2018

נסגר מתקן
חולות.

12.3.2018

דיון ראשון
בבג"ץ.

הועברו למתקן סהרונים בשל סירובם לגירוש.⁶⁰ מאות מבקשי המקלט שנכלאו בחולות ולא קיבלו הודעות על גירוש למדינה שלישית – שוחררו על-ידי פקידי הרשות כשאלו מקפידים לשמור על אלמנט ההפתעה: רק בבוקר השחרור עדכנו את הכלואים שהיום הוא יום שחרורם.⁶¹

במשך ארבע שנות פעילותו נכלאו בחולות יותר מ־13 אלף מבקשי מקלט.⁶² כמעט כל מבקשי המקלט בישראל זומנו לחולות, בין אם עמדו בקריטריונים שקבעה הרשות ובין אם לאו. עלותו למשלם המיסים בישראל הייתה מעל מיליארד ורבע שקלים.⁶³ המתקן העסיק רבות את מערכת המשפט הישראלית: מלבד שתי העתירות שהוגשו לבג"ץ בתקווה לסגרו,⁶⁴ שש עתירות נוספות הוגשו לשיפור התנאים בו,⁶⁵ ואינספור מבקשי מקלט הגישו עררים נגד כליאתם בחולות. נציגי המוקד ערכו בתקופה זו מעל מאה ביקורים במתקן, תיעדו את תנאי הכליאה לצורך הגשת ההליכים המשפטיים וסיוע לכלואים.⁶⁶

המשך הכליאה בסהרונים וביטול תכנית הגירוש

"יותר טוב לי להישאר בכלא מאשר לחזור לאריתראה או רואנדה-אוגנדה. היה לי חבר שעזב לרואנדה, והוא אמר לי שעדיף כבר כלא." איברהים (שם בדוי), מבקש מקלט מסודן.

⁶⁰ ראו תגובת המדינה מיום 24 באפריל בבג"ץ 2445/18 המוקד לפליטים ולמהגרים ואח' נ' ראש הממשלה.
⁶¹ ירדן צור, "מתקן חולות נסגר בתום ארבע שנות פעילות; אחרון הכלואים שוחרר היום", הארץ, 14 במרץ 2018: <https://bit.ly/2Eee4Bk>.

⁶² אמיר אלון, "מתקן 'חולות' נסגר: 'סוף למדיניות האכזרית'", 14, ynet, במרץ 2018: <https://bit.ly/2FU1TLJ>.
⁶³ עלות הקמת המתקן עמדה על 323 מיליון ש"ח, על פי תשובה לבקשת חופש מידע שהגישה התנועה לחופש המידע: <https://bit.ly/2SrgvEI> ולפי המשרד לבטחון פנים עלות תפעולו השנתית של המתקן עומדת על 240 מיליון ש"ח: מורן אזולאי, אמיר אלון וישי פורת, "הממשלה אישרה: מתקן 'חולות' ייסגר תוך 4 חודשים", וויינט, 19 בנובמבר 2017: <https://bit.ly/2ErA7o7>.

⁶⁴ בג"ץ 8425/13 גבריסלאסי נ' הכנסת, בג"ץ 8665/14 דסטה נגד הכנסת.
⁶⁵ המוקד לפליטים ולמהגרים, "כליאת מבקשי מקלט ומהגרים בישראל: דוח מעקב שנתי 2017", מרץ 2018, פרק ה': <http://bit.ly/2TUFGky>.

⁶⁶ ראו: דוח מעקב שנתי 2017, שם; דוח מעקב שנתי 2016, מרץ 2017: <https://bit.ly/2T3qDaN>; דוח מעקב שנתי 2015, פברואר 2016: <http://bit.ly/2tpNqza>; "רואנדה או סהרונים: דוח מעקב – מבקשי מקלט בכלא חולות", יולי 2015: <http://bit.ly/2Gt9em5>; המוקד לפליטים ולמהגרים ורופאים לזכויות אדם, "לנהל את הייאוש: דוח מעקב – מבקשי מקלט בכלא חולות", ספטמבר 2014: <http://bit.ly/2GNYHkO>; המוקד לפליטים ולמהגרים, "מכלא לכלא – מתקן הכליאה חולות", מרץ 2014: <http://bit.ly/2DQVKNS>.

שלוש עתירות הוגשו לבג"ץ נגד תכנית הגירוש.⁶⁷ ביום 12 במרץ התקיים דיון בשתי העתירות הראשונות שבו נטען על-ידי המדינה כי עודכנו ההסכמים הקודמים עם רואנדה, שבהם נדרשה הסכמה כתנאי לקליטה של מבקשי מקלט ואשר אושרו על-ידי בג"ץ בפסק הדין בעניין צגטה, וכי כעת ניתן להרחיק את מבקשי המקלט גם בכפייה. ביום 15 במרץ, בית המשפט נתן צו ארעי האוסר על גירוש מבקשי מקלט למדינות שלישיות עד להחלטה אחרת.⁶⁸ עם זאת, רשות האוכלוסין וההגירה לא ראתה עצמה מחויבת לשחרר את העצורים שנכלאו בסהרונים לצורך גירושם, וזאת למרות היעדרם של הליכי גירוש. בדיון נוסף שהתקיים ביום 20 במרץ 2018 בג"ץ הבהיר שהצו המקפיא את הגירוש בכפיה ישאר בתוקף עד להודעה חדשה.⁶⁹

שביתת רעב בסהרונים

ביום 22 במרץ 2018 הועברו מבקשי המקלט שהוחזקו באגף 14 בסהרונים לאגף 11. לאחר המעבר לאגף החדש, גילו מבקשי המקלט ששלושה מחבריהם לאגף הקודם נעדרו והם חששו פן הם נלקחו לשדה התעופה וגורשו מישראל. בעקבות זאת, החלו 115 מבקשי מקלט שהועברו לאגף החדש בשביתת רעב החל מארוחת הצהריים של אותו היום. ההכרזה על שביתת הרעב התרחשה בחצר של אגף 11. הכלואים פנו לסוהרים בבקשה להבין היכן נמצאים חבריהם ומדוע הם עדיין מוחזקים בכלא ללא תאריך שחרור. על מנת לפזר את ההתארגנות ולסכל את השביתה, שב"ס השתמש בגז מדמיע ובזרנוק מים כנגד השובתים.

למחרת, הגיעו נציגי המוקד לפגוש את הכלואים בסהרונים אך נתברשו כי לא יוכלו לפגוש את הכלואים באגף 11 ללא כל הסבר נוסף. אחד הכלואים אשר יצר קשר טלפוני עם נציגת המוקד באותו ערב, סיפר כי מנעו מהם את הזכות להיפגש עם נציגי המוקד המייצגים אותם וכי הוא וחבריו ישנים בחדרים ללא שמיכות וללא מזרון וכי חפציהם נלקחו מהם, כעונש על שביתת הרעב. השביתה נמשכה ימים ספורים עד שהתברר כי שלושת הנעדרים לא גורשו.

⁶⁷ בג"ץ 679/18 קוק אביבי ואח' נ' ראש הממשלה; בג"ץ 733/18 פלדמן נ' מדינת ישראל: <https://bit.ly/2GMvA16>; בג"ץ 2445/18 המוקד לפליטים ולמהגרים ואח' נ' ראש הממשלה: <https://bit.ly/2TTwBbl>.

⁶⁸ ראו החלטה מיום 15 במרץ 2018: <https://bit.ly/2SBpHLF>.

⁶⁹ לי ירון, "בג"ץ מבהיר: הצו להקפאת מבצע גירוש מבקשי מקלט אינו מוגבל בזמן", הארץ, 20 במרץ 2018: <https://bit.ly/2SBAwgs>.

ביום 2 באפריל בשעות אחר הצהרים ראש הממשלה ושר הפנים כינסו מסיבת עיתונאים,⁷⁰ שבה הודיעו כי רואנדה נסוגה מן ההסכם להרחקה בכפייה של מבקשי מקלט לשטחה, וכי הגיעו להסכם עם נציבות האו"ם לפליטים. בהתאם להסכם עם הנציבות אמורים היו כ-16,000 מבקשי מקלט לקבל תושבות ארעית בישראל תוך פרק זמן של חמש שנים, וכ-16,000 מבקשי מקלט אחרים אמורים היו להיקלט במדינות "מערביות". במסיבת העיתונאים נמסר גם שהרשויות יפעילו תכנית לפיזור ברחבי ישראל של מבקשי המקלט שבדרום תל אביב, ושהכסף שייחסך בגין ביטול הכליאה והגירוש יושקע בשיקום דרום תל-אביב. עוד נמסר במסיבת העיתונאים שתוקם מנהלת לשיקום דרום תל-אביב.⁷¹ ואולם, כעבור כמה שעות הודיע ראש הממשלה על הקפאת מתווה האו"ם,⁷² ולמחרת בוטלה התכנית כליל.⁷³ ראש

⁷⁰ מסיבת העיתונאים מיום 2 באפריל 2018: <https://bit.ly/2FR8PdE>.

⁷¹ וראו גם הודעה לעיתונות של נציבות האו"ם לפליטים מיום 2 באפריל 2018: <http://bit.ly/2DyFOzc>.

⁷² ראו: <http://bit.ly/2E913Jg>.

⁷³ ראו: <http://bit.ly/2USJrH6>.

המפגינים מחולות צועדים לכיוון סהרונים, 22 בפברואר 2018. צילום: אורן זיו, אקטיביסטילס

מבקשי המקלט משוחררים מסהרונים, 15 באפריל 2018. צילום: אורן זיו, אקטיביסטילס

הממשלה אף הודיע כי הוא יפעל לפתיחה מחדש של מתקן חולות ויקדם חקיקה של "פסקת התגברות" אשר תאפשר לחוקק מחדש חוקים שנפסלו על-ידי בג"ץ.⁷⁴

אף על פי כן, המדינה התעקשה שלא לשחרר את הכלואים בסהרונים, הודיעה לבית המשפט כי נחתם הסכם מעודכן גם עם "המדינה השלישית השנייה" (אוגנדה) וכי היועץ המשפטי לממשלה צריך להכריע אם ניתן לגרש את מבקשי המקלט לשם,⁷⁵ כי יש הסתברות גבוהה שהיועץ המשפטי לממשלה יאשר את ההסכמים וכי אין מקום להורות על שחרור הכלואים.⁷⁶ עם זאת, אוגנדה המשיכה להכחיש את קיומו של ההסכם ואת המגעים עם ישראל.⁷⁷

בדיון שהתקיים ביום 10 באפריל בשתי העתירות הראשונות, הפרקליטות הוסיפה לטעון שנחתם הסכם מעודכן עם אוגנדה. בפסק דין שניתן באותו יום בית המשפט קבע שאם עד יום 15 באפריל בשעה 12:00 היועץ המשפטי לממשלה לא יאשר שההסכם עם "המדינה השלישית השנייה" (אוגנדה) וכי ההסדרים לביצועו מקובלים עליו – ישוחררו מי שעצורים

⁷⁴ טל שלו ודנה ירקצי, "נתיניהו מקדם פתרון עוקף בג"ץ – ומבקש לפתוח מחדש את מתקן חולות", חדשות וואלה, 3 באפריל 2018: <https://bit.ly/2DKXaJf>.

⁷⁵ ראו הודעת המדינה מיום 4 באפריל 2018: <https://bit.ly/2to095k>.

⁷⁶ או הודעת המדינה מיום 5 באפריל 2018: <https://bit.ly/2STPrLt>.

⁷⁷ לי ירון, "לשכת נשיא אוגנדה ל"הארץ": אין מגעים עם ישראל, לא נקבל מבקשי מקלט שגורשו בכפייה", הארץ, 5 באפריל 2018: <https://bit.ly/2EdyPNG>.

בשל סירובם להיות מגורשים. בית המשפט ציין שהוא רואה בחומרה את העובדה שהמדינה לא יידעה את בית המשפט שכבר במועד הדיון הראשון, ביום 12 במרץ, הסתבר שהתעוררו קשיים בהסדר עם "המדינה השלישית הראשונה" (רואנדה).⁷⁸ בית המשפט קבע כי שתי העתירות הראשונות אינן מעודכנות עוד ויש למחקן כשטענות הצדדים נשמרות. כמו כן נקבע בפסק הדין שהצו הארעי האוסר על גירוש יוסיף ויעמוד בתוקפו למשך 14 ימים נוספים.

ביום 15 באפריל 2018 שוחררו מבקשי המקלט מסהרונים וביום 16 באפריל המדינה הגישה לבג"ץ הודעה, בה נכתב כי טרם נחתם עדכון להסכם עם "המדינה השלישית השנייה" (אוגנדה),⁷⁹ וזאת בניגוד להודעה מיום 5 באפריל, שבה נכתב שנחתמו הסכמי עדכון עם שתי המדינות השלישיות וכל שנדרש הוא בירור מספר פרטים עובדתיים עם "המדינה השלישית השנייה" בטרם יישום ההסכם. עוד נמסר שבהיעדרו של הסכם, מתוך 214 העצורים שהוחזקו באותה עת במתקן סהרונים, שוחררו כולם למעט שמונה שהוחזקו במשמורת על רקע "המתווה הפלילי": מתווה תיאום בין משטרת ישראל ורשות האוכלוסין המאפשר להחזיק במעצר מנהלי מבקשי מקלט המעורבים בפלילים במקרים מסויימים.⁸⁰

באותו יום הגישה המדינה הודעת עדכון במסגרת עתירת ארגוני זכויות האדם, בג"ץ 2445/18.⁸¹ בהודעתה עדכנה המדינה לראשונה שאין עוד כל מתווה אופרטיבי לגירוש בכפייה של מבקשי מקלט מישראל; כי לפיכך, החל ביום 17 באפריל, משרד הפנים חדל מערכת שימועים בהתאם לנוהל ההרחקה למדינות שלישיות, וכי החלטות ההרחקה שכבר ניתנו בטלות.

כך נסתם למעשה בגולל על תכנית הגירוש ל"מדינות שלישיות" ועל כליאת מבקשי המקלט מכוחה.

⁷⁸ ראו פסק דין מיום 10 באפריל 2018: <https://bit.ly/2D0kHbZ>.

⁷⁹ הודעה מיום 16 באפריל 2018: <https://bit.ly/2Gt97a2>.

⁸⁰ ראו בהרחבה: "משפט אָחַד יִהְיֶה לָכֶם" – על מעצרו המנהלי של מבקשי מקלט מעורבים בפלילים, המוקד לפליטים ולמהגרים, ספטמבר 2017: <https://bit.ly/2DlkvuZ>.

⁸¹ ראו הודעה מיום 16 באפריל: <http://bit.ly/2Nbjskn>.

מבקשי המקלט משוחררים מסהרונים, 15 באפריל 2018. צילום: אורן זיו, אקטיביסטיס

ו. אישורי כניסה למתקן גבעון

עד שנת 2014 הוסדרו אישורי הכניסה לסהרונים ולגבעון של צוות המוקד ומתנדביו מול חטיבת המודיעין של שב"ס. האישורים ניתנו לתקופות הנעות בין חודשיים עד שישה חודשים. החל מסוף שנת 2014 ניתנו לצוות העובדים והמתנדבים של המוקד רשיונות כניסה שנתיים לשנים 2015 ו-2016. אישורי הכניסה לשני בתי הכלא בהם מבקרים נציגי המוקד, ניתנו על-ידי האגף לאסיר בכפוף לבדיקה בטחונת על-ידי ראש ענף ביטחון מידע.

במהלך שנת 2016 השתנה הליך מתן אישורי הכניסה ומנהלת הקו החם של המוקד הופנתה לקציני האסירים בכל אחד מבתי הכלא על מנת לבקש אישורי כניסה למתנדבים חדשים וזאת על אף שלא שונה נוהל הוצאת רשיונות כניסה למתקני שב"ס הקובע כי הסמכות הממליצה למתן רישיון כניסה למספר בתי סוהר במחוזות שונים היא סגן הנציב או ראש אגף מטה,⁸² לאחר שקיבל חוות דעת של ראש מחלקה מקצועי רלוונטי.⁸³ עם זאת, העניין לא תואם מול קציני האסירים בסהרונים ובגבעון ואלה הפנו את מנהלת הקו החם בחזרה לאגף האסיר. בהמשך התאפשרה הסדרת אישורי הכניסה מול קציני האסירים, אך עבור כל מתקן בנפרד, וזאת לעומת הנוהל אשר מאפשר הסדרת מתן רישיון כניסה למספר מתקנים במחוזות שונים מול גורם אחד.

במענה מיום 1 בינואר 2017 לפניית מנכ"לית המוקד דאז, עו"ד רעות מיכאלי, נמסר לה כי נושא רשיונות ואישורי הכניסה בכלל שב"ס נבחן על-ידי הגורמים המקצועיים, בשים לב לשורה של שיקולים הנוגעים לתכלית הכניסה, היקיפה ותדירותה והכל בזיקה לסדרי הביטחון הצריכים לעניין. לפיכך, ניתן אישור כניסה זמני רק לנציגי המוקד שקיבלו בעבר אישורים, על מנת לאפשר את הפעילות השוטפת של המוקד, המייצג כלואים בבית הדין לביקורת משמורת בגבעון ובסהרונים, מכוח הוראות חוק הכניסה לישראל.

המוקד לא עמד לבדו בפני קשיים בהסדרת כניסתם של נציגיו למתקני שב"ס. באותה עת ובשנים שקדמו לכך, הוגשו מספר הליכים משפטיים בשל מניעת כניסתם למתקני שב"ס של מומחים לצורך אבחון והכנת תכנית שיקום לאחר שחרור ולמטרות אחרות (מעריכי מסוכנות,

⁸² מתקן סהרונים נמצא במחוז דרום ואילו מתקן גבעון נמצא במחוז מרכז.

⁸³ סעיף 3.א.6 לנהל הוצאת רשיונות כניסה למתקני שב"ס, מספר 03.07.00: <https://bit.ly/2N2AzvT>.

גבעון. צילום באדיבות דוברות שב"ס.

קרימינולוגים ועו"סים),⁸⁴ ובשל הגבלת כניסתם של עורכי דין למתקני שב"ס.⁸⁵ בעקבות הליכים אלו הוסרו המגבלות החדשות שהציב שב"ס בחלקן או בכללותן.

ביום 11 בינואר 2017 ניתן מענה מקצין האסירים במתקן סהרונים לפיו תתאפשר הסדרה מרוכזת של אישורי הכניסה לשני המתקנים על-ידי קצין האסירים במתקן סהרונים, וכך הוסדרה כניסתם של נציגי המוקד לשנת 2017 לסהרונים ולגבעון.

בסוף שנת 2017 נשלחו הטפסים לצורך קבלת האישורים לשנת 2018 על פי דרישת שב"ס לקציני האסירים בגבעון ובסהרונים. עם זאת, בחודש אוגוסט 2018 התברר כי רישיון הכניסה השנתי הוסדר רק עבור מתקן סהרונים ואילו במתקן גבעון ניתנו אישורים חד פעמיים לנציגי המוקד אשר מיכסתם לאותה שנה תמה, לדברי קצינת הרישום בגבעון, וכי מספר המבקרים מטעם המוקד יוגבל לעשרה בלבד. בעקבות פנייה נוספת של מנהלת המחלקה המשפטית במוקד, הוסדרה כניסתם של נציגי המוקד למתקן גבעון והוסרה המגבלה על מספרם.

⁸⁴ רע"ב 4644/15 ראעי נ' שירות בתי הסוהר, פסק דין מיום 15 ביוני 2016: <https://bit.ly/2Gmu2eX> ורע"ב 744/17

עווד נ' שירות בתי הסוהר פסק דין מיום 20 בפברואר 2018: <https://bit.ly/2SrwJ5W>. וראו גם פניתו של

הסניגור הציבורי הארצי מיום 1 בפברואר 2017: <https://bit.ly/2tmVfFH>.

⁸⁵ בג"ץ 5109/16 לשכת עורכי הדין נ' שירות בתי הסוהר, פסק דין מיום 28 בפברואר 2017. וראו בהרחבה:

<https://bit.ly/2GIMyoi>

ז. אלימות מצד פקחי רשות ההגירה

כיום אין גוף מפקח חיצוני ובלתי תלוי אליו ניתן לפנות בתלונות על מקרים בהם מהגרים ומבקשי מקלט נופלים קורבן לאלימות מצד פקחי רשות ההגירה, דוגמת גופים דומים במשטרה ובשב"ס. בהיעדר גוף חוקר ייעודי, הסמכות לטפל בתלונות על עבירות או על אלימות מצד פקחי הגירה נתונה לאגף לביקורת פנים ולתלונות הציבור ברשות האוכלוסין וההגירה, לאגף חקירות המשמעת בנציבות שירות המדינה ולמשטרת ישראל. המוקד לפליטים ולמהגרים פנה כבר ביוני 2017 לשר הפנים וליועץ המשפטי לממשלה בבקשה לקבוע הגדרה מצומצמת ומפורשת של המושג "כוח סביר"; להתקין מנגנונים למניעת ניגוד עניינים; להפעיל גוף ביקורת חיצוני לפיקוח על פעולותיהם של הפקחים; לקבוע כללי משמעת ברורים; ולהגדיר תכנית להכשרה מקצועית רחבה ומקיפה. עוד תוארו בפנייה מספר מקרים של אלימות קשה כלפי חסרי מעמד, מקרים אשר לא קיבלו מענה, לא נחקרו על-ידי משטרת ישראל, ולא מוצה הדין עם האחראים. גם במהלך שנת 2018 הגיעו לידיעת המוקד מספר עדויות על אלימות קשה שהופעלה על-ידי פקחי רשות ההגירה כלפי כלאים במהלך נסיונות גירוש של חסרי מעמד מישראל:

דימיטרי

דימיטרי (שם בדוי) הוא אזרח אוקראינה אשר חי בישראל מספר שנים וניסה להסדיר מעמדו כבן זוגה של אזרחית ישראלית. במהלך שהותו בישראל, התמכר דימיטרי לסמים ונפתח נגדו הליך פלילי, בסופו עבר דימיטרי למוסד גמילה והתגורר בהוסטל. דימיטרי החליט לבחון המשך טיפול בהסדרת מעמדו בישראל והתייצב לצורך כך במתקני רשות ההגירה, אך שם נעצר ונכלא במתקן גבעון לקראת גירושו מישראל. בעת ניסיונות לגרשו חזרה לאוקראינה, הוא ספג אלימות פיזית ומילולית שכללה קללות, דחיפות וסטירות מידי פקחי ההגירה. דימיטרי התקשר למשרדי המוקד ועורכת דין מטעם המוקד ביקרה אותו במתקן הכליאה, אז סיפר כי בניסיון הגירוש הראשון, בסוף חודש מרץ 2018, אחד מפקחי ההגירה קילל אותו, דחף אותו ונתן לו שתי סטירות לחי:

"הסתובבתי כדי להיכנס לרכב, אבל הוא [הפקח] דרך לי על הרגליים חזק מאחורה ודחף אותי לרכב. בערך 20-30 שניות אחרי, הפקח טס לתוך האוטו. אני ישבתי והוא עמד מכופף. ואז פתאום הוא נתן לי 2 מכות בפנים עם יד פתוחה. ביקשתי לדעת את

שם המשפחה שלו אבל הוא סירב להגיד לי. אמרתי לו שאני לא מבין למה הוא מכה אותי ולמה הוא משתמש בסמכות שלו ככה, והוא ענה שבמילא אני לא אצליח להוכיח שום דבר".

בניסיון הגירוש השני, בסוף חודש מאי 2018, הציגו הפקחים בפניו סרטון בו נראה בחור אפריקאי שמגורש תוך שהוא אזוק, צועק, בוכה ומושפל במטוס מלא נוסעים. במעמד זה נאמר לו "מה אתה חושב שאתה גיבור? הוצאנו את האפריקאי נוציא גם אותך". בעקבות אירועים אלו פנתה נציגת המוקד לבית הדין לביקורת משמורת בבקשה להורות לשב"ס להזמין לגבעון חוקרי משטרה שיגבו את עדותו של דימיטרי ויאפשרו לו להגיש תלונה. בית הדין אכן הורה לאפשר לו להגיש את תלונתו. ואולם, הוא גורש מישראל בטרם ניתנה לו האפשרות לעשות זאת.

דיאלו

במהלך חודש מרץ 2018 נעשה ניסיון לגרש את דיאלו (שם בדוי) לחוף השנהב לאחר תקופת כליאה ממושכת בת 6 שנים. דיאלו נאזק בידיו וברגליו ונלקח לשדה התעופה. בשל חשש לחייו אם יחזור למדינת מוצאו, התיישב דיאלו על הרצפה וסירב לזוז. בתגובה, שלושה פקחים החלו מכים אותו, כשהם מפליאים בו את אגרופיהם ובוועטים בגבו, בצלעותיו ובראשו בעודו אזוק. בהמשך, קשרו הפקחים את ידיו לגופו באמצעות חגורת קשירה והובילו אותו לכבש המטוס תוך שהם מושכים אותו באמצעות שרשרת שמחוברת לחגורת הקשירה. חמישה פקחים העלו אותו באמצעות כוח פיזי למטוס, אז עלו שני פקחים נוספים, לבושים בבגדים אזרחיים והתיישבו לצידו. דיאלו בכה וצעק שהוא פליט והוא חושש לחייו אם ישוב לחוף השנהב. הפקחים שישבו לצידו דחפו את מרפקיהם לצלעותיו בחוזקה וניסו להשתיקו. הדבר אירע בפני נוסעים וצוות המטוס אשר צפו בחלק נכבד מהאירוע. לבסוף, דיאלו הורד מהמטוס ונלקח בחזרה למתקן המשמורת. לאחר שהשתחרר, הגיע דיאלו למשרדי המוקד, וביקש להתלונן על האלימות שהופעלה כלפיו. בחודש יוני 2018 ניגש דיאלו עם עורכת דין מטעם המוקד להגיש תלונה במשטרה. במהלך החקירה, הוא נשאל שאלות שטחיות בלבד, וכאשר ביקש להרחיב אודות השתלשלות האירועים אשר הובילו לאירוע ואלו שהתרחשו לאחריו, דרש ממנו החוקר לתאר את אירוע האלימות הקונקרטי ותו לא. כשלושה שבועות בלבד לאחר הגשת התלונה, קיבל דיאלו הודעת SMS עם הפניה לאתר האינטרנט של מערכת נפגעי העבירה, שם הופיעה הודעה על סגירת תיק החקירה משום ש"נסיבות העניין אינן מצדיקות המשך חקירה". על החלטת המשטרה לסגור את תיק החקירה הגיש המוקד ערר למחלקת העררים שבפרקליטות המדינה. החלטה צפויה להתקבל עד סוף חודש יולי 2019.

יאיא

"בשבוע שעבר לקחו אותי ההגירה לנמל תעופה כדי להרחיק אותי, 5 אנשים החזיקו אותי היו הורגים אותי אם לא הייתי צועק [...] במטוס קשרו לי רגליים והרכינו לי את הראש תפסו אותי בראש חמישה אנשים". מתוך פרוטוקול דיון בעניינו של יאיא בבית הדין לביקורת משמורת.

בחודש יוני 2018 נעשה ניסיון לגרש את יאיא (שם בדוי) לחוף השנהב, וזאת לאחר מספר ניסיונות גירוש כושלים במהלך חמש שנות החזקתו במשמורת. בשל חשש לחייו הנשקף לו במדינת מוצאו, סירב יאיא לשתף פעולה עם פקחי ההגירה. בתגובה, הפעילו כלפיו הפקחים אלימות פיזית ומילולית קיצונית הכוללת חניקה, בירכיות, קשירה, כיפוף ראש והשפלות. אלימות זו הותירה על יאיא סימנים בגוף ובנפש. וכך הוא מתאר את המאורע:

"הם דחפו אותי ושמו לי אזיקים על הידיים. משם לקחו אותי לחדר שנמצא בין מתקן הכליאה לשדה התעופה. כל ההתנהלות היתה מאוד אלימה, צעקו עלי ואיימו עלי. בחדר הזה בדקו את הכבודה שלי. בשלב הזה קשרו לי את שתי הרגליים והצמידו אותן אחת לשנייה ושמו עלי חגורת קשירה שבה הידיים קשורות למותן. התחלתי לבכות ולצרוח שאני לא רוצה לעזוב, שאני מפחד. ואז אחד הפקחים התחיל לתת לי מכות עם הברכיים שלו בצלעות, אחד חנק אותי ממש חזק מאחורה ואמר לי לשים חגורה. תוך כדי הם הורידו את הראש שלי וכופפו אותי בחוזקה עם המרפקים שלהם". מתוך תצהיר מיום 2 ביולי 2018.

לבסוף, גם יאיא הורד מהמטוס והחוזר למתקן הכליאה. אם בכך לא די, לאחר שיאיא סיפר הן לבית הדין והן לרופא הכלא על שאירע, הגיעו פקחים לתאו שבכלא וניסו להלך עליו אימים תוך שהם מטיחים בו כי תלונתו שקרית.

עיסא

עיסא, אזרח ניז'ר, גורש מישראל ביום 6 בנובמבר 2018. על אף שרשות ההגירה לא הצליחה להסדיר עבורו מסמכי נסיעה של מדינת ניז'ר, הנפיקו לו פקחי הרשות תעודת מעבר ישראלית וניסו לגרשו מישראל באמצעותה. עיסא הגיע לניז'ר ביום 7 בנובמבר. לדבריו, טענו הרשויות שם שתעודת המעבר שהונפקה לו מזויפת והוא נכלא במשך שמונה ימים, עד ליום 15 בנובמבר, אז גורש על-ידי שלטונות ניז'ר בחזרה לישראל.

ביום 16 בנובמבר נחת עיסא בישראל. כניסתו סורבה והוא נכלא במתקן יהל"ם במשך 13 ימים עד ליום 28 בנובמבר אז ערכו פקחי רשות ההגירה ניסיון נוסף לגרשו לניז'ר. עיסא טוען שסירב לטוס עם אותו מסמך נסיעה שהביא למעצרו בתנאים קשים בניז'ר ובתגובה לסירובו

פקחי רשות ההגירה הכו אותו קשות ואיימו עליו גם במהלך הניסיונות לשכנעו לעזוב את ישראל וגם במהלך המאמצים לגרשו בכוח:

"הטיסה הייתה בשמונה בבוקר. בשש הגיע האיש הזה לשאול אותי אם אני רוצה לעלות לטיסה. אמרתי שלא והוא התחיל להכות אותי ולהכות אותי עד שהוא התעייף מלהכות אותי. צעקתי ובכיתי. הוא אמר 'אתה תמות וככה תעזוב. תמות. תצעק כמה שאתה רוצה'. אחרי השעה שבע באו לקחת אותי לטיסה ושמעו אותי בחלק האחורי, בקצה שדה התעופה, כדי שלא יהיה אף אחד לידי ולא ישמעו אותי אם אני בוכה או צועק. אזקו אותי בידי וברגליי... לקחו אותי לבידוק ומישהו הכה אותי בגבי ואמר לי 'אתה רוצה ללכת. אתה רוצה לעזוב. אם לא תסכים ללכת, תקבל זריקת הרגעה. תקבל זריקה ותישן עד ניז'ר. לא תתעורר בכלל.' במטוס צעקתי וסתמו לי את הפה. שמו לי משהו בפה כדי שלא אוכל לצעוק. רק כשהגענו לאתיופיה שיחררו אותי מהאזיקים." מתוך עדותו של עיסא כפי שנמסרה לנציגת המוקד.

עיסא הגיע פעם נוספת לניז'ר דרך אדיס אבבה, אך כניסתו למדינה לא התאפשרה גם הפעם והוא ניסה להמשיך לבורקינה פאסו. גם שם סירבו לקבלו והוא גורש לניז'ר שסירבה פעם נוספת לקבלו. עיסא גורש מניז'ר לאדיס אבבה, שם נותר ללא אפשרות לעזוב את שדה התעופה, מאז יום 30 בנובמבר ועד מועד חתימת דוח זה.⁸⁶

⁸⁶ אמיר אלון "חודשים בלי מקלחת, בשדה התעופה: גורש מישראל ונכלא באתיופיה" ynet 18 בפברואר 2019: <https://bit.ly/2B0nFNA>.

Emmanuel Iganza, *Niger man deported by Israel marooned in Ethiopian airport*, BBC, February 18, 2019: <https://bbc.in/2TYAyy0>.

Tamar Pileggi, *Niger man deported by Israel stranded in Ethiopia airport for months*, Times of Israel, February 19, 2019: <https://bit.ly/2SoHCjw>.

ה. סיכום והמלצות

כאמור בהקדמה לדוח זה, במסגרת המעקב אחר תנאי הכליאה, גם השנה בחרנו לשים דגש על כמה נושאים מרכזיים: כליאת נשים וילדיהן לקראת גירוש לאחר שקיבלו התראה כי עליהן לעזוב את הארץ עם תום שנת הלימודים והיעדר חלופות לכליאת ילדים; הכשלים הנוגעים לכליאת מסורבי כניסה: היעדר גישה למערכת המקלט, הפגיעה בזכות לייצוג ובחיסיון עו"ד-לקוח, מניעת הקשר עם העולם החיצון והיעדר ביקורת שיפוטית עתית ויזומה על כליאתם של מסורבי הכניסה; תכנית הגירוש לאוגנדה ולרואנדה, כליאת מבקשי המקלט בסהרונים וסגירת מתקן חולות; הכשלים בהסדרת אישורי הכניסה למתקן גבעון עבור צוות המוקד באופן שפגע ביכולתו לפגוש ולייצג את לקוחותיו; והכשלים בטיפול הרשויות באלימות מצד פקחי רשות ההגירה והצורך בהקמת גוף חוקר ומפקח בלתי תלוי אליו ניתן יהיה לפנות לצורך הגשת תלונה כנגד פקחים אלימים.

בתחומים אחרים שבחנו השנה, כבשנים קודמות, לא ניכרו שינויים או התקדמות מאז פורסם הדוח לשנת 2017 ולפיכך המלצות המוקד בנושאים אלה עומדות בעינן.

רוב העצורים במתקני הכליאה השנה היו חסרי מעמד: מהגרים או תיירים שפג תוקף אשרתם או שהפכו את תנאיה ו"מסורבי כניסה". בשל סגירת מתקן חולות וביטול תכנית הגירוש ל"מדינות שלישיות" חלה ירידה משמעותית במספר מבקשי המקלט הכלואים כיום במתקני הכליאה. עמדתו של המוקד היא שמעצר צריך להיות האמצעי האחרון במסגרת המאמץ להרחיק חסרי מעמד מ ישראל. לפי הנחיות נציבות האו"ם לפליטים, "מעצר הוא אמצעי חריג ויכול להיות מוצדק רק למען מטרה לגיטימית". עם זאת, מדיניות ממשלת ישראל זה למעלה מעשור היא לעצור ולכלוא מבקשי מקלט ומהגרים לתקופות ממושכות, גם כאשר גירושם מגבולות המדינה אינו מתאפשר. ההמלצה המרכזית של המוקד היא להימנע מכליאת מהגרים ומבקשי מקלט, ובמיוחד ילדים, תוך מתן עדיפות לשימוש באמצעים אחרים – הומניים, כלכליים ויעילים יותר.

עם זאת, כל עוד רשויות מדינת ישראל מתעקשות לדבוק במדיניות הכליאה, המוקד ממליץ כדלקמן:

המלצות לשב"ס

- יש להימנע מכליאת מהגרים בתנאי בידוד.
- אין לכלוא חסרי מעמד ומבקשי מקלט בבתי כלא פליליים.
- יש להתקין בדחיפות תקנות לעניין תנאי החזקה של משפחות וילדים מתוקף חוק הכניסה לישראל במתקני שב"ס ולקיים הכשרות יעודיות לצוות במתקן גבעון.
- יש לדאוג לספק פעילות חינוכית לקטינים הכלואים במתקן גבעון.
- יש להימנע לחלוטין מאיזוק בעת בדיקה או אשפוז רפואי ולשנות בהתאם את הנהלים בנוגע למהגרים המוחזקים במשמורת, שאינם חשודים או נאשמים בכל פשע ולא נשקפת מהם מסוכנות.
- יש לכבד את עקרון פומביות הדיון ולקבוע נוהל שיאפשר את כניסתו של כל החפץ בכך לדיונים המתקיימים בפני בית הדין.
- יש לאפשר לכלואים במידת האפשר גם מזון שאליו הורגלו וכן להתחשב בצומות ובמנהגי הדת השונים.
- יש לספק שירותי דת קבועים בכל המתקנים ולאפשר חופש פולחן.
- יש לקבוע נוהל הזמנת חוקר משטרה במקרים שבהם כלוא או בא כוחו פונים לשב"ס בבקשה להגיש תלונה על אלימות פקחים שהופעלה כלפיהם, ולהבטיח שהכלוא יוכל להגיש את תלונתו בטרם יגורש מהארץ.
- יש להנגיש את המידע בדבר מועדי הביקור במתקני הכליאה באתר האינטרנט של שב"ס ולפרסמו גם בשפות שדוברים קרוביהם של הכלואים.

המלצות לרשות ההגירה

- אין לנקוט אמצעי כפייה ואיומים על מנת לאלץ מבקשי מקלט לעזוב את ישראל.
- יש להקפיד על נגישות למערכת המקלט הישראלית בכל מתקני הכליאה ובכל מעברי הגבול. יש להימנע מכליאת הממתינים להכרעה בבקשתם.
- יש להבטיח כי בכל האגפים במתקני הכליאה ובמעברי הגבול יש טופסי בקשת מקלט וכן הסבר על מערכת המקלט בישראל, על הליך המקלט ועל אופן הגשת הטפסים.
- יש להימנע מכליאת ניצולי עינויים ואנשים הסובלים מתסמונת פוסט טראומה או הפרעות נפשיות אחרות ולהעדיף חלופות מעצר.

- במקרים של מעצר ילדים ומשפחות יש למנות מתאם טיפול שיסייע בעזיבת המשפחה, תוך הימנעות מכליאה. אין להחזיק ילדים במתקני הכליאה אלא במקרה של הרחקה, בטווח של שעות ספורות מן המעצר.
- יש להקפיד שתקופת הכליאה במתקן יהלו"ם תהיה קצרה ככל האפשר.
- יש להקפיד על תנאי הכליאה במתקן יהלו"ם ועל ההיגיינה במקום, במיוחד על תנאי כליאתם של ילדים עד למועד טיסתם, ויש להקפיד על שמירה קפדנית של זכויותיהם וכבודם של הכלואים במתקן.
- יש לאפשר לכל החפץ בכך גישה למכשירי טלפון ולכרטיסי חיוג. אין למנוע את הקשר של הכלואים עם העולם החיצון.
- יש לתקן את נוהל הפעלת המתקן כך שתתאפשר כניסתם של עורכי דין מייצגים בכל שעות היממה ללא הגבלת משך זמן הביקור.
- יש להקצות חדרים ייעודיים למפגשי עורכי הדין עם לקוחותיהם באופן שיבטיח את חיסיון עו"ד-לקוח ואת פרטיות המפגש.
- יש לתקן את נוהל ההפעלה של מתקן יהלו"ם כך שההחלטה על כליאתם של מסורבי כניסה תבחן תוך 96 שעות על-ידי בית הדין לביקורת משמורת בדומה לכלואים שנעצרו בתוך שטחי ישראל.
- יש ליידע את הכלואים במתקן על זכותם לייצוג על-ידי עורך דין וזכותם לפנות לערכאות המשפטיות בעניין מעצרם והכוונה להרחיקם מישראל.
- יש לכבד את זכותם לייצוג של הכלואים, ליידע את באי כוחם על הליכים או שימועים מבעוד מועד ולשלוח להם את החומרים בעניינם ללא דיחוי.
- יש לאפשר כניסה של גופים מפקחים וכן של נציגי ארגוני זכויות אדם למתקן יהלו"ם.
- יש לקבוע בנהלים הגדרה מצומצמת ומפורשת של המושג "כוח סביר" ולקבוע כללי משמעת ברורים.
- יש להגדיר תכנית הכשרה נרחבת לפקחי הרשות, מקצועית וקבועה, אשר תכלול אירוחם של גורמי ידע שונים אשר יש ביכולתם לשפוך אור על מאפייניהם של כלל סוגי האוכלוסייה מולה פועלים הפקחים.
- יש להסביר לכלואים את תפקידם וסמכויותיהם של ממוני ביקורת הגבולות שבפניהם הם מובאים וכן את מטרות הפגישות והשימועים שמתקיימים בעניינם.

- יש למסור לידי הכלואים את פרוטוקול השימוע וההחלטה המנומקת שהתקבלה בעניינם כמתחייב על פי החוק.
- יש להקפיד על מתן מענה לכלואים או לבאי כוחם תוך פרק זמן סביר.

המלצות למשרד המשפטים

- יש ליצור מנגנון יעיל ודיסקרטי אשר יאפשר למהגרים להגיש תלונה במשטרה על אלימות שהופעלה נגדם בעת מעצרם או אחריו, בטרם יגורשו מישראל.
- יש להבטיח שעקרון פומביות הדיון יכובד ותתאפשר הנוכחות של כל מי שחפץ בכך בדיונים המתקיימים בפני בית הדין.
- יש לעדכן מדי יום את מאגר ההחלטות המקוון שבו מתפרסמים פרוטוקולים של בית הדין, על מנת שחברים וקרובי משפחה יוכלו לאתר את יקיריהם הנעצרים ועל מנת שניתן יהיה לאתר ניצולי סחר והחזקה בתנאי עבדות בטרם יגורשו מהארץ במטרה למצות את הדין עם סוחריהם.
- יש לתלות בכל מתקני הכליאה שלטים בשפות השונות, המבהירים לכלואים את זכויותיהם ואת הסמכויות של ממוני ביקורת הגבולות ודייני בית הדין שלפניהם הם נקראים.
- יש להקים גוף חוקר עצמאי לטיפול במקרים של אלימות מצד פקחי ההגירה, בדומה לגופים הקיימים כיום במשטרת ישראל ובשב"ס ולהתקין מנגנונים למניעת ניגוד עניינים.
- יש לתקן את נוהל ההפעלה של מתקן יהלום כך שההחלטה על כליאת מסורבי כניסה תבחן תוך 96 שעות על-ידי בית הדין לביקורת משמורת בדומה לכלואים שנעצרו בתוך שטחי ישראל.
- יש להתקין בדחיפות תקנות לעניין כליאת משפחות וילדים מתוקף חוק הכניסה לישראל, כך שלא תתאפשר השמת ילדים בכלא;
- יש לקיים בדחיפות ישיבה עם כל הגורמים הנדרשים לעניין על מנת למצוא פתרונות חלופיים להשמת מהגרים חסרי מעמד עם ילדיהם מחוץ לכלא, ולקדם חלופת מעצר כגון "מתאם טיפול".

פורסם בתמיכתה
האדיבה של קרן
היינריך בל

 **HEINRICH
BÖLL
STIFTUNG
ISRAEL**